

KäTu2019 ABSTRAKTIT – ABSTRACTS

XVII Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumi:

KÄÄNTÄMISEN JA TULKKAUKSEN TILAT

XVII Symposiet om forskning i översättning och tolkning:

RUM FÖR ÖVERSÄTTNING OCH TOLKNING

XVII Symposium on Translation and Interpreting:

TRANSLATION AND INTERPRETING SPACES

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto –
Finlands översättar- och tolkförbund ry

Yhteistyökumppanit – Sponsorer – Sponsors

KÄÄNTÄJÄN KALENTERI

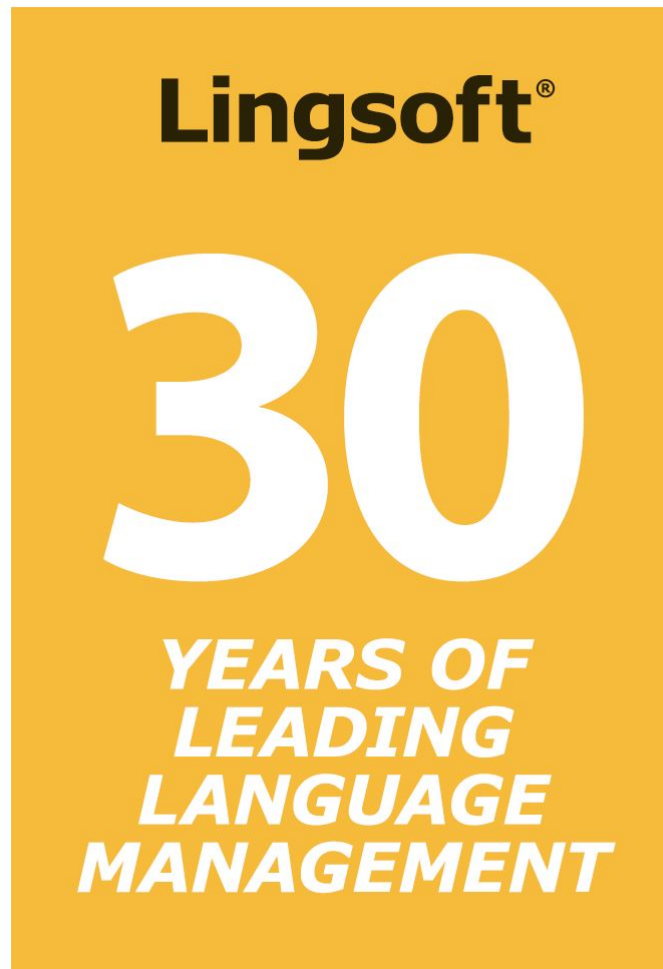
Whooshing
deadlines

Pidä työsi järjestyksessä ja
tiedä oman kääntämisesi hinta.

Lataa maksutta
kokeiltavaksi, ihastu ja
osta verkosta!

www.whooshing.fi
info@whooshing.fi

WOLFF
Consulting

Sisälllys – Innehåll – Contents

Plenaariesitelmät – Plenarföreläsningarna – Plenary lectures	1
Sektioesitelmät – Sektionsföredragen – Session presentations	3
Posterit – Postarna – Poster presentations	48
Työpajat – Workshopparna – Workshops	52

Plenaariesitelmät – Plenarföreläsningarna – Plenary lectures

Maureen Ehrensberger-Dow, *Institute of Translation and Interpreting, Zurich University of Applied Sciences in Switzerland*

Ergonomics matters in translation and interpreting

Translation and interpreting are demanding cognitive activities that are embedded in a complex system involving many actors and factors in addition to the source texts and their author(s). Other actors include colleagues, clients, project managers, and target audience, whereas factors can be as diverse as language technology, workflows, communication processes, and job security. Environmental factors in the physical sense (e.g. lighting, temperature, air quality, space) as well in the broader sense of the role of translation and interpreting in the economy and society as a whole can also influence the activity. Viewing translation and interpreting from an ergonomic perspective, with the language professionals in the center, can provide an appropriate framework to understand the impact of such actors and factors on the demanding bilingual activity that they engage in. Because their work requires close attention and concentration, translators and interpreters have to exert energy and ultimately cognitive resources to compensate for the distraction of any physical discomfort, delays in computer responsiveness, or frustration with organizational problems. In this presentation, the reasons that ergonomics matters in translation and interpreting are discussed in light of recent research. We consider the risks and health consequences associated with the physical and cognitive overload that might be related to ergonomic issues at translation and interpreting workplaces. There are implications for university education and continuing professional development if ergonomics matters are taken into account, including recommendations to prevent translators and interpreters having to learn from 'negative experience'.

Bionote

Maureen Ehrensberger-Dow is a professor of translation studies in the Institute of Translation and Interpreting at the Zurich University of Applied Sciences in Switzerland. Originally a monolingual Canadian trained as a linguist, she moved to the German-speaking area of Switzerland in 1985 and has been involved in translation ever since. Her research interests include professional translation processes, ergonomics, human-computer interactions, workplace practice, and translation training. She has been the principal or co-investigator in various interdisciplinary projects funded by the Swiss National Science Foundation and has published widely. More information is available at <https://www.zhaw.ch/en/about-us/person/ehre/>

Fifty years ago, Michel Foucault inaugurated what would come to be known as the “spatial turn” in the humanities. Since then, theories of space and place have proliferated in disciplines such as literary studies, cultural studies, critical geography, history, translation and sociology, to name but a few. Within literary studies, they have diversified into various approaches such as geocriticism, literary cartography or geopoetics. In this talk, I will focus on the potential of an approach that has been underrepresented in these recent approaches although it played a seminal role in theorising the spatial basis of human experience long before the spatial turn, namely phenomenology, notably Maurice Merleau-Ponty *Phenomenology of Perception* (1945). Drawing on recent (post-)phenomenological positions by theorists like John Wylie, Timothy Clark and Sten Pultz Moslund, I will think about how (post-)phenomenology can help us explore the potential of literature to project disorienting spatial experiences. Using examples from travel writing and diaspora fiction as my case studies, I will ask how literary texts can translate these disorienting experiences into a poetics of spatial incomprehension and thereby take the difficulty of matching body and world as the starting point for a reflection on what it means to arrive in an unfamiliar landscape.

Bionote

Johannes Riquet is Associate Professor of English Literature at Tampere University. He is the author of *The Aesthetics of Island Space: Perception, Ideology, Geopoetics* (forthcoming with Oxford University Press, 2019) and the co-editor of *Spatial Modernities: Geography, Narrative, Imaginaries* (Routledge, 2018) as well as *Imaging Identity: Text, Visuality and Modern Culture* (Palgrave, forthcoming 2019). He is currently working on a new book on interrupted railway journeys in literature and cinema and a project on contemporary representations of the transnational Arctic alongside his continued interest in islands. He is a founding member of the international research group *Island Poetics*. His research interests include islands, spatiality, the links between literature and geography, phenomenology, deconstruction, representations of magic, cinema and diasporic imaginaries.

Sektioesitelmät – Sektionsföredragen – Session presentations

Carlos Djomo Tiokou, *CLESTHIA, Sorbonne Nouvelle, Paris, France*

Alternative Settings in Translator Training: An Ergonomic Perspective

As a discipline, translation studies have evolved in “turns”, each of them shedding light on perspectives and orientations built upon specific paradigms (see Snell-Hornby, 2006; Lavault-Olléon & Carré, 2012). So far, technology has given rise to “a wide range of fascinating phenomena that are reshaping translation practices and public perceptions” (Jiménez-Crespo, 2017:1). In order to adapt to the ever-changing needs of the translation industry and job market, training institutions are required to develop up-to-date curricula, and increase the use of both innovative and technology-based teaching methods. These often cause some ergonomic issues, especially as far as the “classroom” is concerned. Such issues include wrist and back pains (physical) and challenges to address the need to match training experiences with on-field professional realities (organisational), as students are most often trained in “artificial conditions” (Gile, 1995:9). This paper aims at reviewing alternative settings in translator training. Drawing on a pilot study which involved over 130 professional translators and referencing the European Master’s in Translation (EMT) competence framework, we analyse pedagogical approaches inspired by ergonomic principles in a drive to train translators off the beaten track. We advocate for a more open, flexible and market-oriented approach to help solve the “fit-for-market” dilemma. This would prepare for the rise of *transpreneurs* – those business-minded professionals who could get a big share of the US\$46-billion translation industry “cake” (GALA, 2018).

References

European Commission (2017). *European Master’s in Translation – EMT Competence Framework*, accessed on 14 July 2018, URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/emt_competence_fw_2017_en_web.pdf

GALA (2018). *Translation and Localization Industry Facts and Data*. [Online], accessed on 17 December 2018, URL: <https://www.gala-global.org/industry/industry-facts-and-data>

Gile, D. (1995). *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.

Jiménez-Crespo, M.A. (2017). *Crowdsourcing and Online Collaborative Translation. Expanding the Limits of Translation Studies*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.

Lavault-Olléon, E. & Carré, A. (2012). « Traduction spécialisée : l’ergonomie cognitive au service de la formation », *Asp – La revue du GERAS*, p. 67-77.

Snell-Hornby, M. (2006). *The Turns of Translation Studies: New Paradigms or Shifting Viewpoints?*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.

Juha Eskelinen, *Helsingin yliopisto*

Mari Pakkala-Weckström, *Helsingin yliopisto*

Arviointi suomalaisessa kääntäjänkoulutuksessa – kyselytutkimuksen satoa

Esitelmässämme analysoidaan keväällä 2018 suomalaisille kääntämisen opettajille tehdyn kyselyn tuloksia. Kyselyn pohjana käytettiin aiempaa kääntäjänkoulutuksessa käytettävää arviointia koskevaa tutkimusta, mm. Eskelinen & Pakkala-Weckström 2016; Huertas Barros & Vine 2017.

Kyselyn perusteella voimme todeta, että arviointimenetelmät ovat usein niin sanottua hiljaista tietoa. Tarkoituksemme on kerätä, analysoida ja tehdä näkyväksi erilaisia käytössä olevia menetelmiä, jotta kääntäjänkoulutuksen muuttuvassa kontekstissa voitaisiin ylläpitää ja parantaa oppimisen laatua, erityisesti linjakkaan arvioinnin kautta (vrt. Biggs & Tang 2011).

Kysely suunnattiin Itä-Suomen, Helsingin, Tampereen ja Turun yliopistoissa erityisesti käännöskursseja opettaville tunti- ja vakinaisille opettajille. Kyselyssä oli kaksi teemaa: (1) käännöskursseilla käytetyt arviointimenetelmät ja (2) ohjelmien oppimistavoitteet ja niiden taustat. Lisäksi kyselymme pyrki kartoittamaan vastaajien taustoja mm. pedagogisen koulutuksen osalta, ja sisälsi myös kysymyksiä tyypillisten käännöskurssien aihepiireistä ja ryhmien koosta. Vastausten avulla pyrimme muodostamaan kokonais kuvan suomalaisessa kääntäjänkoulutuksessa käytettävistä arviointimenetelmistä.

Lähteet

Biggs, John & Tang, Catherine. 2011. *Teaching for Quality Learning at University*. McGraw-Hill.

Eskelinen, Juha & Mari Pakkala-Weckström. 2016. Assessing translation students' learning of professional competences. *Translation Spaces* 5:2. 314-331.

Huertas Barros E., & Vine, J. (2017). Current trends on MA translation courses in the UK: changing assessment practices on core translation modules. *The Interpreter and Translator Trainer (ITT). Special Issue – New Perspectives in Assessment in Translator Training*, 12(1).

Terminology has experienced several changes since it was implemented within the academic curriculum in translation studies in Spain according to the EHEA (European Higher Education Area). Consequently, the dynamics of the terminology teaching and the number of research papers in this field have increased considerably.

The main goal of this presentation is to share my experience while confronting a systematic monolingual terminological research project, in particular, a systematic terminological study based on Cabré (2005), CTT-Communicative Theory of Terminology, aiming at obtaining a PhD degree in Translation studies. Throughout my exposition the following key topics will be dealt with: description of the CTT methodology and the software management tools used in this project.

The different phases comprised within a terminological research project of this kind will also be described:

1. Definition and delimitation of study: delimitation of topic, addressees, purposes and size of work
2. Preparation of study: acquisition of information, choice of consultants, compilation of corpus, conceptual structuring of the field
3. Elaboration of terminology: detection, extraction and compilation of terms
4. Presentation of results: terminological records, terminological data banks
5. Revision of work: terminologists and subject matter experts
6. Handling and solving problematic issues

as well as what can be observed from a linguistic point of view once the potential terms have been put apart for its study, i.e. which aspects of the outcome list of terms are capable of being analysed.

In conclusion, I consider it very interesting and useful to open up a space where those students with research concerns on terminology can consider the different fields of study through which a valid terminology research methodology can create glossaries, specialized dictionaries and/or term data bases.

References

Cabré, M. T. (2005). *La terminología: representación y metodología*. (2ª Reimp.) Barcelona: Antártida Empúries.

Filsinger, G. (2015). *Homöoterm: estudio terminográfico sistemático-descriptivo del lenguaje de la homeopatía basado en corpus en lengua alemana*. (Tesis doctoral). Universidad de Sevilla.

Ritva Hartama-Heinonen, *Helsingin yliopisto*

Marja Kivilehto, *Tampereen yliopisto*

Tilaa kaikille – Rum för alla? Nordistiset näkökulmat ja käännöstiede

Kieliparissa suomi ja ruotsi kääntämisellä on Suomessa aina 1500-luvulle ulottuvat perinteet, ja kääntämisellä ja käännöksillä on edistetty ja edistetään edelleenkin molempien kansalliskielten käyttöä ja käyttöalan säilymistä. Kansalliskielten aseman turvaa maamme lainsäädäntö, mutta oma osuutensa on myös kääntäjillä ja kääntäjien koulutuksella, jolla silläkin on jo yli 50-vuotiset perinteet; ruotsin kääntäjiä alettiin kouluttaa 1970-luvun alussa. Kääntämisen tutkimusta taas on tehty ja tehdään eri yliopistojen kieliaineissa, mutta kääntäjänkoulutuksen siirryttyä yliopistoihin 1980-luvun alussa tutkijat ovat tulleet yhä enenevässä määrin varsinaisista kääntämisen oppiaineista: akateeminen koulutus vaatii pohjakseen tieteellistä tutkimusta. Tätä kehitystä on puolestaan tukenut käännöstieteen hyväksyminen Suomessa omaksi tieteenalaksi 1990-luvulla.

Mitä tämä kehityskulku on käytännössä tarkoittanut tutkimukselle, mistä löytyy kieliparia suomi ja ruotsi koskeva kääntämisen tutkimus tällä hetkellä ja millä kielillä tutkimusta on julkaistu ja julkaistaan? Olemme tarkastelleet jo aiemmin (Kivilehto & Hartama-Heinonen 2018) käännöstutkimuksen näkyvyyttä nordistiikassa kartoittamalla kahden suomalaisen nordistiikan alan julkaisun (*Folkmålsstudier* ja *Svenskan i Finland*) kääntämistä koskevia artikkeleita vuosilta 2010–2017. Tässä esitelmässä tarkastelemme kohdettamme käänteisesti: miten nordistiset eli ruotsiin tai pohjoismaisiin kieliin liittyvät näkökulmat näkyvät, kun aineistona ovat toisaalta soveltavaa kielitiedettä edustavien *AFinLa*- ja *VAKKI*-symposiumijulkaisujen artikkelit (2010–2018), toisaalta käännöstieteellisen *MikaEL*-julkaisun artikkelit (2010–2018)? Tavoitteenamme on selvittää, minkälainen tila ja näkyvyys kieliparia koskevalla tutkimuksella on ja millä kielillä tutkijat raportoivat tutkimuksistaan. Esitelmässä pyrimme vastaamaan alustavasti näihin kysymyksiin ja miettimään, onko käännöstutkimuksessa tilaa ja kysyntää kaikelle.

Lähde

Kivilehto, Marja & Ritva Hartama-Heinonen 2018. Översättningsforskning inom nordistiken i Finland – hur synlig är den? Esitelmä. *Svenskan i Finland* 18, Turku 11.–12.10.2018.

In this presentation I will discuss the field of translation as an abstract, mental space that encourages Finnish literary translators to work in the field. According to a previous study (Heino 2017) contemporary Finnish literary translators are very dissatisfied with the pay they receive from their work, yet they are very satisfied with their working conditions in general. Thus, in this presentation I employ the Bourdieusian concepts of disinterestedness and illusio to examine why the translators find the field and working in it so attractive that monetary gain seems to be only secondary for them. With *disinterestedness* Bourdieu (1993: 40) refers to the “anti-economy” (ibid.) of the field of cultural production where individuals’ success in the field is dependent on how little interest they are able or willing to show in economic capital. *Illusio*, on the other hand, is “the collective belief” (Bourdieu 1993: 72) that there is something worth striving for in the field. The data were collected in 2016 through a questionnaire that was distributed to Finnish translators who translate literature into Finnish. The analysis was qualitative and it concentrated on the issues the informants found either decreasing or increasing their work satisfaction. The qualitative analysis was complemented with quantitative analysis of such variables as age, gender, satisfaction with the fees and whether the informants work as full-time or part-time literary translators. The results reveal that the translators show tendency for disinterestedness of economic capital as they prefer accumulating symbolic capital over economic one. Thus, for the translators the illusio of the field seems to promote the disavowal of commercial interest and finding satisfaction in the work itself; first and foremost the possibility to utilize their cultural capital and to accumulate more social capital instead of monetary one.

References

- Heino, Anu (2017). Contemporary Finnish Literary Translators and Symbolic Capital. 52–63. *VAKKI Publications 8*. Eds. Keng, N., A. Nuopponen & D. Rellstab. Vaasa. Available at: http://www.vakki.net/publications/2017/VAKKI2017_Heino.pdf
- Bourdieu, Pierre (1993). *The Field of Cultural Production – Essays on Art and Literature*. Ed. Randal Johnson. Oxford: Polity Press.

Koska ihmisen työmuisti on rajallinen, työmuistin sisältöä päivitetään koko ajan, jotta kognitiiviset toiminnot, kuten lukeminen, päättely, ongelmanratkaisu tai tulkkaaminen olisivat mahdollisia. Eri tutkijoilla on erilaisia käsityksiä siitä, millaisia alaprosesseja työmuistin päivittäminen sisältää. Alaprosesseista minä olen tutkinut tulkkiin kykyä palauttaa informaatiota työmuistiin, muuntaa ja korvata sitä (*retrieval, transformation, substitution*).

Tätä varten olen tehnyt konsekutiivi- ja simultaanitulkeille kaksi koetta. Ensimmäisessä työmuistin päivityskokeessa esitettiin kuulokkeisiin kuuteen eri luokkaan kuuluvia sanoja. Osallistujan tehtävänä oli painaa mieleen kunkin luokan viimeinen sana. Kun 15 sanan sarja oli esitetty kokonaan, osanottajan tuli luetella näiden luokkien viimeiset sanat. Jos esimerkiksi piti kuunnella erityisesti eläimiin, hedelmiin ja kieliin liittyviä sanoja ja tulkki kuuli luettelon: *kissa, alumiini, karhu, omena, puola, polkka, tuomi, suomi, banaani* jne., hän painoi mieleensä ensin sanan *kissa*, jonka heti korvasi *karhu*, sekä sanat *omena* ja *puola*, jotka edelleen piti korvata sanoilla *suomi* ja *banaani*.

Tehtävän kuormitus vaihteli: yhden tai kahden luokan seuraaminen oli verraten helppoa mutta kaikkien kuuden luokan päivittäminen oli jo todella vaativaa. Tulosten mukaan simultaanitulkkiin taitavuus paljastui, kun kuormitus kasvoi, eli kun piti seurata neljän eri luokan sanoja. Kun seurattavia luokkia oli tätä enemmän, tulkkiyhtymien välinen ero tasoittui: tehtävä muuttui liian vaativaksi kummallekin ryhmälle.

Ensimmäiseen kokeeseen ei sisältynyt muuntamista (*transformation*), joten lisäsin sen toiseen kokeeseen. Koe jakaantui kahteen osaan. Ensimmäinen oli samanlainen kuin edelliselläkin kerralla, mutta toisessa osassa piti päivittämisen lisäksi myös kääntää (siis muuntaa) kuulemiaan sanoja omalle tulkkauskielille sitä mukaa, kun kuuli niitä. Alustavien tulosten mukaan simultaanitulkki selvisivät myös tästä vaativammasta kokeesta konsekutiivitulkkeja paremmin.

Esitelmäni tavoitteena on kertoa tarkemmin kokeiden tuloksista ja yhdessä kuulijoiden kanssa pohtia syitä siihen, miksi simultaanitulkki näyttäsivät olevan taitavampia työmuistin päivittäjiä kuin konsekutiivitulkki.

Lähde

Hiltunen, S., Vik, G.-V., Mäntyranta, H., & Kalakoski, V. (2019, painossa): Does expertise in simultaneous and consecutive interpreting enhance memory and updating? On differences in memory and executive skills of expert interpreters.

An established notion in our field is that translators should think about their readers; it is at the heart of functionalist approaches to translation and has also generated newer applications such as User-Centered Translation, or UCT (Suojanen, Koskinen, Tuominen 2015). This 'thinking about the reader' is often approached from a practical perspective, with advice for (student) translators to draw on their existing cultural knowledge or trace implied readers in the ST through analysis. In UCT, the translator is also encouraged to construct archetypal personas and, whenever possible, draw on empirical evidence. Similarly established is the need for translators to think about the ST author (or sender) while translating, preferably with the help of systematic text analysis and research. These analyses of the TT reader and the ST author are understood to guide the selection of appropriate translation strategies.

While these approaches are practical and often intuitively employed, it is not entirely clear how this 'thinking' might be explained in socio-cognitive terms. In this presentation, I will explore theories and concepts developed in social cognition and psychology that could help explain in more detail the ways in which translators (can) conceptualize authors and readers. By examining concepts such as mental imagery (Barsalou 1999), social perspective-taking (Johnson 1975), and social representation (Farr & Moscovici 1984), my aim is not only to bring more theoretical clarity to a basic tenet in translation but also possibly discover new perspectives into the translator's mental processing. The explanatory power of the selected concepts is tested on a set of preliminary data consisting of translation commentaries (n=40) written by students (N=8) of a BA-level translation course at Tampere University.

References

- Barsalou, L. W. (1999) "Perceptual symbol systems." *Behavioral and Brain Sciences* 22, 577–660.
- Farr, R. M. & Moscovici S. (1984) *Social Representations*. Cambridge University Press.
- Johnson, D. W. (1975) "Cooperativeness and Social Perspective Taking." *Journal of Personality and Social Psychology* 31:2, 241–244.
- Suojanen, T., Koskinen, K., & Tuominen, T. (2015). *User-Centered Translation*. London & New York: Routledge.

Välikielten kautta kääntäminen: Esimerkkinä nykykreikasta 1952–2004 suomennettu kaunokirjallisuus

Etenkin ns. vähemmän käännettyjen kielten välillä käännetään usein välikielten kautta (vrt. Perdu Honeyman 2004; Riikonen 2007), eli käännökset tehdään käännöksistä (Assis Rosa, Pięta ja Rita Bueno Maia 2017): esimerkiksi Vappu Roosin suomennos *Kerro minulle, Zorbas* (1954) Nikos Kazantzakis'n romaanista *Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά* (1946) pohjautuu Yvonne Gauthierin ranskankieliseen käännökseen *Alexis Zorba* (1947) eikä teoksen kreikankielisen alkuteokseen. Nykykreikasta suomennetun kaunokirjallisuuden tarkastelu tarjoaakin mahdollisuuden tehdä havaintoja välikielten kautta kääntämisestä sen eri muodoissa: Mitä ja milloin on suomennettu nykykreikasta? Kuinka paljon on suomennettu suoraan, kuinka paljon välikielten kautta? Minkä kielten kautta on käännetty? Millaisia käännösstrategioita kääntäjät ovat käyttäneet?

Vuosina 1952–2004 suomennetuista 22 nykykreikkalaisesta romaanista yli puolet on käännetty välikielten kautta. Käännösten lähtökielet selvitettiin tutkimalla suomennosten paratekstejä, kuten bibliografiatietoja, kirja-arvioita ja kääntäjien arkistomateriaaleja, sekä vertailemalla suomennoksia niiden potentiaaliin lähtöteksteihin, jolloin kieliversioiden poikkeavuuksien ja samankaltaisuuksien pohjalta voitiin päätellä suomennosten todennäköisimmät lähtötekstit.

Tutkimuksessa selvisi, että suomennosten välikielinä toimivat englanti, ranska, ruotsi ja saksa. Kahdella kääntäjällä, Elvi Sinervolla ja Kyllikki Villalla, oli käytössään samanaikaisesti useampi erikielinen lähtöteksti, jolloin myös nykykreikka ja tanska pääsivät avustavan lähtökielen rooliin (vrt. Dollerup 2000). Villan kirjeenvaihdosta (Kyllikki Villan arkisto, Suomalaisen kirjallisuuden seuran arkisto; Pandelis Prevelakis'n arkisto, University of Crete/Rethymno) ilmenee, että hän turvautui usean kieliversion vertailuun vähentääkseen käännösvirheiden määrää; samasta syystä hän myös kysyi kreikantaitoisilta henkilöiltä apua käännöstyössään (ks. Ivaska ja Paloposki 2018). Villan arkistomateriaaleista selviää myös, että 1960-luvulla oli vaikeaa löytää kreikkaa osaavia suomentajia, joten välikielen kautta kääntäminen oli ainoa vaihtoehto. Suorat suomennokset ovatkin, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, julkaistu vuodesta 1985 eteenpäin, joskaan vuoden 2004 jälkeen ei ole julkaistu yhtään nykykreikkalaisen proosan suomennosta. Eniten suomennoksia julkaistiin 1950- ja 1960-luvuilla, muun muassa seitsemän Nikos Kazantzakis'n romaania – kaikki välikielten kautta.

Lähteet

Assis Rosa, Alexandra, Hanna Pięta ja Rita Bueno Maia. 2017. "Theoretical, methodological and terminological issues regarding indirect translation: An overview." *Translation Studies* 10 (2): 113–132.

Dollerup, Cay. 2000. "Relay and support translations." *Translation in Context*, toim. Andrew Chesterman, Natividad Gallardo San Salvador ja Yves Gambier, 7–26. Amsterdam: John Benjamins.

Ivaska, Laura, ja Outi Paloposki. 2018. "Attitudes towards indirect translation in Finland and translators' strategies: compilative and collaborative translation." *Translation Studies* 11 (1): 33–46.

Perdu Honeyman, Nobel. 2004. "From Arabic to other languages through English." *Less Translated Languages*, toim. Albert Branchadell ja Lovell Margaret West, 1–23. Amsterdam: John Benjamins.

Riikonen, H. K. 2007. "Suomennosten täydentyvä maailmankartta." *Suomennoskirjallisuuden historia* 2, toim. H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki ja Outi Paloposki, 308–317. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Sektioesitelmässäni lähestyn suomesta saksaan kääntämistä siltä pohjalta, että saksa on useammassa valtiossa puhuttu kieli ja kielimuodoissa on joissain konteksteissa huomattaviakin eroja. Sosiolingvistisessa tutkimuksessa tähän on sovellettu kielen monikeskisyyden käsitteettä, ja esim. Ammon¹, Clyne² ja Muhr³ ovat tuoneet saksan esiin nimenomaisena esimerkkinä monikeskisestä kielestä. Ammonin lanseeraama ero endonormatiivisuuden ja eksonormatiivisuuden⁴ välillä tarkoittaa lyhyesti sanottuna sitä, mistä kielenkäyttöä koskevat normit ovat peräisin: onko kieliyhteisöllä käytössä oma kielenhuollosta ja kielen normituksesta vastaava viitekehys vai tulevatko normit jostain toisesta maasta. Käsitemäsi auttaa ymmärtämään, miksi Itävallan ja Saksan varianttien suurimmat erot löytyvät nimenomaan hallinnon ja oikeuden alalta (eikä suinkaan keittiösanastosta, kuten usein luullaan – vrt. Itävallan, Suomen ja Ruotsin EY-liittymissopimuksen pöytäkirja N° 10 Itävallan saksankielisten erityisilmausten käytöstä Euroopan unionissa, jossa tietyt Itävallassa käytetyt elintarvikkeiden nimitykset asetetaan samanarvoiseen asemaan Saksan saksan varianttien kanssa). Sen jälkeen luon katsauksen Itävallan oikeus- ja hallintokielen ominaispiirteisiin suhteessa Suomessa paremmin tunnettuun Saksan saksaan – näitä ovat mm. vierasperäisten termien suurempi osuus, tunnusmerkistön monisanaisempi muotoilu ja ylipäättään mutkikkaammat lauserakenteet. Lopuksi haluan kiinnittää huomiota kääntäjän kannalta erityisen merkityksellisiin ns. riskisanoihin Saksan ja Itävallan oikeuskielen välillä (mm. *Rechtsbehelf* ja *Besitz*).

Alaviitteet

¹ Esim. Ammon, Ulrich (1995): *Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz : das Problem der nationalen Varietät*, Berlin, New York ja Ammon, Ulrich; Bickel, Alexandra N. Lenz u. a. (2016): *Variantenwörterbuch des Deutschen. Die Standardsprache in Österreich, der Schweiz, Deutschland, Liechtenstein, Luxemburg, Ostbelgien und Südtirol sowie Rumänien, Namibia und Mennonitensiedlungen*. 2., völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage. Walter de Gruyter, Berlin.

² Esim. Michael Clyne (1992): *Pluricentric languages. Differing norms in different nations*. Berlin/New York.

³ Muhr, Rudolf (Hrsg.) (2004): Standardvariationen und Sprachauffassungen in verschiedenen Sprachkulturen. In: *Trans, Internetzeitschrift für Kulturwissenschaften*, Nr. 15.

⁴ Määritelty teoksessa Ammon, Ulrich (1989): *Status and function of languages and language*. Walter de Gruyter, Berlin.

Mitä Otto Mannisen Runeberg-käännöskäsikirjoitukset kertovat suomentamisen prosesseista?

Otto Mannisen (1872–1950) Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistossa sijaitsevassa henkilöarkistossa on suuri määrä käännöskäsikirjoituksia, muun muassa J. L. Runebergin teosten käännöksiä. Manninen hioi näitä käännöksiään loputtomiin. Se on nähtävissä käsikirjoituksista, mutta asiaa koskevia tietoja on säilynyt myös muistitietona. Manninen oli esimerkiksi Kangasniemen kesäkodissaan ollessaan soutanut järvellä kohti postia suomennoksen korjausvedosten kanssa, mutta keskellä järven selkää päättänyt kääntyä takaisin korjataakseen tekstiä vielä uuteen uskoon.

Keskityn esitelmässäni Runebergin *Vänrikki Stoolin tarinoiden* käännöskäsikirjoitusten analyysiin. Arkistoaineistoja ja niissä olevia kirjoituksen kerrostumia tutkimalla voidaan tarkastella Mannisen suomennosprosesseja, minkälaisiin käännösratkaisuihin on päädytty ja mitä hylätty. Arkistossa on runsaasti *Vänrikki Stoolin tarinoiden* käännösprosessiin liittyvää aineistoa, käsikirjoitusten lisäksi erilaisia taittovedoksia ja jopa painettuja laitoksia, joihin Manninen on uudelleenkirjoittanut teoksen runoja. *Vänrikki Stoolin tarinat* ilmestyivät Mannisen kääntämänä ensin vuosina 1902–1909 ilmestyneessä Runebergin kootuissa teoksissa. Viimeinen, lopullinen *Vänrikki Stoolin tarinoiden* laitos julkaistiin 1948.

Metodisena viitekehyksenä esitelmässäni toimii geneettinen kritiikki, teosten syntyprosessien tutkimus. Tarkastelen geneettisen kritiikin metodien avulla Mannisen suomennoskirjoituksen erilaisia vaiheita: miten suomennoskirjoitus etenee. Yleensä geneettisessä tutkimuksessa pyritään paikallistamaan tarkasti kirjoituksen eri vaiheet ja kirjoituksen eteneminen kohti lopullista julkaistua muotoa. *Vänrikki Stoolin tarinoiden* suomennoskäsikirjoituksissa on kuitenkin niin lukuisa määrä runoversioita ilman dateerauksia, että vaiheiden tarkka määrittely vaikuttaa olevan mahdotonta. Keskitynkin esittelemään sitä, mitkä kohdat *Vänrikki Stoolin tarinoiden* suomennosprosessissa (erityisesti vuoden 1948 laitoksen osalta) vaikuttavat käsikirjoitusten perusteella olleen helpompia ja mitkä haastavampia, ja mistä tiettyjen kohtien haastavuus voi mahdollisesti johtua.

Aleksis Kiven (1834–1872) tuotanto tarjoaa monipuolista aineistoa käännöshistorian ja kielten välisten suhteiden tutkimukselle. Hän kirjoitti itse kahdella kielellä, suomeksi ja ruotsiksi, vaikkakaan häneltä ei ole säilynyt kokonaisia ruotsinkielisiä tekstejä yhtä runoa ja pariakymmentä kirjettä lukuun ottamatta. Käännöskirjallisuus oli hänelle myös välttämätön väylä tutustua eurooppalaiseen kirjallisuuteen. Esimerkiksi Shakespearen tuotantoa hän luki Carl August Hagbergin ruotsinnoksina.

Kiven tuotannon suomalaisittain mittava ja varhainen kääntäminen valaisee laajemmin kirjailijan asemaa varhaisena suomenkielisenä kirjailijana ja Suomen kirjallisia kulttuurisuhteita eri vuosikymmenillä. Ensimmäinen Kivi-käännös, Gustaf Ranckenin laatima ruotsinkielinen katkelma esiköisnäytelmästä Kullervo (1864) julkaistiin muutama kuukausi kirjan ilmestymisen jälkeen, ja uusia käännöksiä kirjailijan tuotannosta laaditaan edelleen, 155 vuotta myöhemmin.

Esitelmässäni keskityn Seitsemään veljekseen, joka kuuluu kaikkein eniten käännettyihin suomenkielisiin teoksiin. Ensimmäisiä romaaniin pohjautuvia käännöksiä julkaistiin aivan 1900-luvun alussa, ja tähän päivään mennessä teosta on käännetty lähes neljällekympyksi kielelle. Monille kielille koko teosta tai sen katkelmia on käännetty jo useita kertoja.

Esitelmässäni tarkastelen, millä tavoin eri aikojen käännökset Kiven romaanista näyttäytyvät osana hänen muun tuotantonsa julkaisu- ja käännöshistoriaa, jossa kääntäminen on usein alkanut hänen pienempien teostensa tai Seitsemän veljeksen yksittäisten lukujen kääntämisellä. Käännösten ja käännösmukaelmien avulla Kiven romaani on voinut tavoittaa uudenlaisia lukijoita vietnamin- tai vuorimariinkielisistä lukijoista esperanton ja stadin slangin harrastajiin sekä selkomukautettujen kirjojen lukijoihin.

Aiemmin Kiven tuotannon käännöksistä on kirjoitettu lukuisia pro gradu -tutkielmia, minkä lisäksi aihetta ovat tutkineet muun muassa E. A. Saarimaa (1920, 1949), Sulo Haltsonen (1951, 1964), Pekka Kujamäki (1998, 2000) ja Britta Klockars (2002). Lisäksi Kiven tuotannon käännöksiä on käsitelty hänen näytelmiensä kriittisissä editioissa (mm. Katajamäki 2010 ja 2018).

Lähteet

Ellilä, E. J., Luettelo Aleksis Kiven teoksista eri painoksineen sekä niiden käännöksistä ja mukailuista. – *Aleksis Kiven satavuotismuisto 10.10.1934*. SKS 1934, 352–362.

Haltsonen, Sulo, Aleksis Kiveä vierailta kielillä. – *Kultanutummi. Aleksis Kiven seuran juhlaulkaisu. Otto Mannisen muistolle omistettu*. Toim. V. Tarkiainen et al. Otava 1951, 171–184.

Haltsonen, Sulo, *Aleksis Kivi 1860–1960. Bibliografinen opas Kiven maailmaan*. SKS 1964.

Katajamäki, Sakari, *Nummisuutarien julkaisuhistoria*. Kivi, Aleksis, *Nummisuutarit. Komedia viidessä näytöksessä. Kriittinen editio*. Toim. Jyrki Nummi et al. SKS 2010, 38–53.

Katajamäki, Sakari, *Näytelmän julkaisuhistoria*. Kivi, Aleksis, *Olviretki Schleusingenissä. Näytelmällinen osotelma neljässä osassa. Kriittinen editio*. Toim. Jyrki Nummi et al. SKS 2018, 27–32.

Klockars, Britta, *Aleksis Kiven Sydämeni laulu -runo ja kymmenen ruotsinnosta: käännösvertailu*.
Nykysuomen lisensiaatintyö. Vaasan yliopisto: Nykysuomen ja kääntämisen laitos, 2002.

Kujamäki, Pekka, *Deutsche Stimmen der Sieben Brüder. Ideologie, Poetik und Funktionen literarischer Übersetzung*. Peter Lang 1998.

Kujamäki, Pekka, Seitsemän veljeksien saksannokset ja romaanin saksankielinen vastaanotto.
Käännöskirjallisuus ja sen kritiikki. Toim. Outi Paloposki ja Henna Makkonen-Craig. Helsinki: Ammattikielten
ja kääntämisen opintokokonaisuus 2000, 199–227.

Saarimaa, E. A., "Seitsemän veljeksien" ruotsinnos. *Valvoja* 40. vsk. 1920, 158–167.

Saarimaa, E. A., Seitsemän veljeksien uusi ruotsinnos. – *Valvoja* 69. vsk. 1949, 99–109.

Kääntäjänkoulutuksesta tuli yliopistokoulutusta vuonna 1981. Aiemmin koulutusta oli annettu kieli-instituuteissa, joissa opetuksen keskiössä olivat kääntäjän ja tulkin ammatilliset valmiudet. Yliopistokoulutukseen siirryttäessä kääntämisen teoria sai aiempaa vahvemman roolin ja sittemmin tästä tieteen alueesta ryhdyttiin käyttämään termiä *käännöstiede*, ja siitä tuli myös kääntäjänkoulutukseen liittyvä pakollinen opintokokonaisuus.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan autenttisten opetusmateriaalien avulla kääntämisen opettamisen haasteita venäjän kielen kontekstissa. Kiinnostuksen kohteena ovat venäjän kielen ja kääntämisen käännös- ja tulkkauskurssien materiaalit, joita käytettiin opetuksessa 1980–2000-luvuilla. Analyysissa tarkastellaan mm. seuraavia kysymyksiä: 1) käännös- ja tulkkaustoimeksiannot ja niiden työelämärelevanssi, 2) käännösteoreettisen tiedon linkittäminen kääntämisen ja tulkkauksen opettamiseen, 3) muut aineistosta ilmi käyvät asiat (esim. kurssien toteuttaminen). Opetusmateriaalien analyysissa esiin nousseisiin seikkoihin haetaan täsmennystä kääntämisen opettajien haastatteluilla.

Aineiston analyysistä käy ilmi, että kääntämisen opettajat ovat pyrkineet heti yliopistollisen koulutuksen alkuajoista lähtien antamaan opiskelijoille työelämän kannalta relevantteja käännöstehtäviä. Käännöstehtävät on poikkeuksetta varustettu viestintätilannetta kuvaavilla toimeksiannoilla. Käännettävien tekstien valinnassa huomiota kiinnittävät lukuisat sanoma- tai aikakauslehdistä poimitut artikkelit, joita todennäköisesti käännettiin aika harvoin autenttisissa tilanteissa. Toimeksiannoissa käännettävät tekstit on kuitenkin saatu linkitettyä mahdolliseen viestintätilanteeseen. 1980- ja vielä 1990-luvullakin sanoma- ja aikakauslehtimateriaalit olivat keskeisinä käännöstehtävien lähteinä, koska Internet-aineistoja ei ollut vielä tarjolla. Näihin vaihtelua toivat esim. esitteet ja käyttöohjeet. Venäjä-kontekstissa tyypillisiä aineistoja olivat 1980-luvulla lisäksi ystävyyskaupunkidelegaatioiden vierailuohjelmien autenttiset materiaalit. Tulkkaustunneilla opeteltiin virallisissa puheissa tarvittavaa YYA-jargonia. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen käännettiin autenttisia kulttuuriyhteistyöaineistoja (esim. suomalais-venäläisen kulttuurifoorumin materiaalit).

Haastatellut opettajat kokivat haasteelliseksi ryhtyä kouluttamaan kääntäjiä yliopistossa, koska heillä ei ollut itsellään käännösteoreettista koulutusta, vaan olivat taustaltaan filologimaistereita. Osalla oli tukenaan maisterintutkinnon lisäksi kieli-instituutissa hankittu kääntäjänkoulutus, mutta se oli puolestaan käytäntöön orientoitunutta. Käännösteoreettisen tiedon linkittäminen kääntämisen opettamiseen jäi siksi vähäiseksi. Venäjä-kontekstissa erityishaasteita opetukseen toivat 1980-luvulla Neuvostoliitosta määrääjäksi kutsutut vierailevat lehtorit sekä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen muuttuva opiskelija-aines. Opetusta oli ryhdyttävä eriyttämään opiskelijan äidinkielen mukaan venäjänkielisten opiskelijoiden määrän jatkuvasti kasvaessa.

Kääntämisessä käytetään hyväksi tietokoneavusteista kääntämistä (computer-assisted translation CAT) ja konekääntämistä (machine translation MT). Kun puheentunnistusteknologia, laajat kieliaineistot, koneoppiminen ja konekääntäminen yhdistetään videoteknologian tai robottien avulla tapahtuvaan viestintään, koneita ryhdytään käyttämään myös tulkkaustilanteissa. Pohdimmekin, millaisissa tilanteissa koneavusteista tai automatisoitua tulkkausta voitaisiin käyttää. Lisäksi meitä kiinnostaa, voisiko edessä olla kehitysvaihe, jossa tulkki toimii tietokoneavusteisen tulkkauksen jälkieditoijana ja laadunvarmistajana sekä miten tämä voisi vaikuttaa tulkin työskentelyyn. Arvelemme, että ympäristöissä, joissa voidaan kontrolloida kielenkäyttöä ja joissa vaadittavaa kielenkäyttöä on siitä syystä voitu opettaa koneelle, koneellinen tulkkaus tulee mahdolliseksi hyvinkin pian.

Tässä vaiheessa otaksumme kuitenkin, että koneelle viestintään liittyvien tilannekohtaisten tekijöiden, ihmisten tunteiden ja kielellisten ilmausten monimerkityksisyyden analysointi on vielä pitkään hankalaa. Tulkkauksen automatisoituminen merkitsee tulevien ammattien kehityksessä sitä, että ihmistä tarvitaan vastaamaan vaikeasti hallittavista viestinnän osa-alueista. Näitä osa-alueita ovat taidot, jotka liittyvät tunnetaitoihin, kuten empatiaan, kulttuurisensitiivisyyteen, asiakaslähtöisyyteen, viestinnän esteettömyyteen ja saavutettavuuteen sekä eettisiin näkökulmiin. Tämä merkinnee, että ihmisen ja koneen yhteistyötä tulkkauksen saralla vaaditaan varsinkin erityistä vastuullisuutta ja varmuutta edellyttävissä vuorovaikutustilanteissa.

Tarkoituksemme on ensinnäkin esitellä koneelliseen tulkkaukseen liittyviä kehitysnäkymiä aiheeseen liittyvän kirjallisuuden perusteella, toiseksi miettiä, miltä Daniel Gilen (1997) esittämä tulkkauksen kognitiivista kuormitusta mallintava *Effort Model* vaikuttaa automatisoituvan tulkkauksen sekä koulutuksen kehittämisen osa-alueiden näkökulmasta ja lopulta tehdä arvio siitä, mitä taitoja tulevaisuuden tulkkikoulutuksessa opetetaan.

Lähde

Daniel Gile (1997/2002): Conference Interpreting as a Cognitive Management Problem. Teoksessa: The Interpreter Studies Reader, 163–176. Toim. Franz Pöchhacker & Miriam Shlesinger. London and New York: Routledge.

Leena Kolehmainen, *Turun yliopisto*

Kukka-Maaria Wessman, *Turun yliopisto*

Monilähtöistä monikielisyyttä: muuttoliikkeen jäljistä muistamiskulttuurin muutoksiin hautausmaakielimaaisemassa

Lähestymme esitelmässämme hautausmaita kielimaaisemana, julkisena paikkana, jossa näkyvissä oleviin kirjoituksiin on taltioitunut jälkiä eri kielistä. Hautamuistomerkkien kirjoitukset informoivat ohikulkijoita vainajista ja heijastavat eri aikoina vallinneita muistamisen tapoja. Keskeinen kysymys on, millaisen kielimaaiseman hautausmaa muodostaa ja mitä hautamuistomerkkien kielet kertovat paikkakunnan monikielisyydestä ja sen kehitykseen vaikuttaneista ihmisistä. Esitelmän aineistona on vuosina 2009–2011 otettuja valokuvia Varkauden vanhimpien hautausmaiden hautamuistomerkeistä (n. 3400 kuvaa).

Aikaisemmassa kielimaaisematutkimuksessa tutkijat ovat tarkastelleet muuttoliikkeen jälkiä hautausmaamaaisemassa (Eckert 1998, Graves 1988, Tamosiunaite 2012, VanDam 2007). Varkauden aineistosta piirtyy esiin monimutkaisempi kuva, jossa maiseman monikielisyyden syyt vaihtelevat. Muuttoliike on vain yksi monikielisyyttä aiheuttanut tekijä. Hautausmaa on käännetty maisema, jossa monikielisyyys on piilotettu maisemassa esiintyvän käännöksen taakse. Hautausmaa on moniääninen paikka, jonka kirjoituksissa on näkyvissä eri toimijoiden – vainajien omaisten, hautamuistomerkkin pystyttäjien, kaivertajien, instituutioiden ja eri toimintaympäristöjen – jättämiä jälkiä eri kielistä. Se on ajassa muuttuva tila, jossa kirjoituksen määrä, kielet ja konventiot muuttuvat muistamiskulttuurien mukana. Se on monikielinen nimimaisema, jossa esiintyy runsaasti erikielisiä henkilönnimiä, myös käännettyjä nimiä. Hautausmaamaaisema ei ole kopio kieliyhteisön kielistä, eivätkä hautamuistomerkkien kaikki tekstit kerro toimijoiden kieliresursseista vaan jostain muusta.

Esitelmä liittyy tutkimuskokonaisuuteen, jossa tarkastellaan suomalaisen teollisuuden kielellisiä ja kulttuurisia vaikutuksia eri teollisuuspaikkakunnilla. Tulokset perustuvat kahteen tulossa olevaan artikkeliin (Kolehmainen; Wessman & Kolehmainen).

Lähteet

Eckert, Eva 1998: Language and ethnicity maintenance: Evidence of Czech tombstone inscriptions. *Markers: Journal of the Association for Gravestones Studies* 15, 204–34.

Graves, Thomas 1988: Pennsylvania German Gravestones: An Introduction. *Markers: Journal of the Association for Gravestones Studies* V, 60–95.

Kolehmainen, Leena: Menneen monikielisyyden jälkiä nykyisyydessä: Varkauden hautausmaiden kielimaaisemaa. [Artikkelikäsikirjoitus.]

Tamosiunaite, Aurelija 2012: In search of past identities: Lithuanian Chicago. Esitelmä. 19. Sociolinguistics Symposium, 21.–24.8.. 2012, Berlin.

VanDam, Kara 2007: Dutch-American language shift: evidence from the grave. *LACUS Forum* XXXIV, 33–42.

Wessman, Kukka-Maaria & Kolehmainen, Leena: Monikielisyyttä ja muuttoliikkeen jälkiä: aika- ja kielikerrostumia hautausmaan nimimaisemassa. [Artikkelikäsikirjoitus.]

Multilingual websites can serve as an important source of data for parallel and comparable corpora. Corpora are useful linguistic tools and can be used by both researchers and translators. Parallel and comparable corpora can provide the user with translation equivalents and serve as a source of data for translator training and for research in Translation Studies.

During last decades collecting corpora from the web has become a more widespread practice. However, compiling a representative and balanced corpus from collected data can be a difficult task because websites are different in size and structure. Moreover, some websites serve the same purpose but represent different language spaces, cultures and systems, for example, websites of Finnish Customs and Russian Customs.

To investigate the possibility of compiling a comparable and/or a parallel Finnish-Russian corpus I have studied two websites: *tulli.fi* (Finnish Customs) and *customs.ru* (Russian Customs). The object of my interest was documents published in Finnish and Russian languages and their features: types, genres and structure. I have also analyzed the overall structure of websites themselves and compiled a pilot corpus with the help of SketchEngine.

My results show that these differences have no dramatic effect on the compilation of a comparable Finnish-Russian corpus: it can still be built from these two websites. However, the situation is not the same for a parallel corpus: it will not be large enough for research. To become a useful tool for translation and research, a parallel corpus should be supplemented with texts from other domains and websites (e.g. *raja.fi*).

Recent developments in machine translation (MT) technology, particularly neural network approaches, have improved MT quality. Assessments reported by various developers (eg. Wu et al. 2016; Hassan et al. 2018) have even been claimed to show that neural MT systems are capable of producing quality equivalent to human translators. In some accounts, speech-to-speech MT has even been suggested to soon replace not only human interpreters but also language learning. However, such claims of "human parity" in machine translation are not unproblematic. Some claims are based on so-called automatic quality metrics (e.g. BLEU), based on comparisons of word-level matches between the MT and a human reference translation, which are not always straightforward to interpret. On the other hand, manual quality evaluations have also been found to involve certain issues which complicate drawing conclusions regarding quality. In particular, recent papers have drawn attention to the practice of conducting evaluations based on individual, de-contextualised sentences and crowdsourced evaluations as well as the quality of the human translations used as reference (see Toral et al. 2018; Läubli, Sennrich & Volk 2018).

This presentation examines the evaluations and methodologies behind claims regarding MT quality, and the potential complicating factors in interpreting automatic and manual quality evaluations. To illustrate the evaluation approaches, the presentation will discuss examples from the annual evaluation campaign carried out as part of the Conference of Machine Translation (for the latest conference in 2018, see www.statmt.org/wmt18). In discussing quality and evaluation, the presentation focuses on MT with Finnish as the target language, drawing on a recent study involving different types of MT errors and their corrections in English-to-Finnish MT output (see Koponen, Salmi & Nikulin 2019).

References

- Hassan H et al. (2018) Achieving human parity on automatic Chinese to English news translation. arXiv:1803.05567 [cs.CL]
- Koponen M, Salmi L, Nikulin M (2019). A product and process analysis of post-editor corrections on neural, statistical and rule-based machine translation output. *Machine Translation Special Issue Human Factors in Neural Machine Translation* (in press)
- Läubli S, Sennrich R, Volk M (2018). Has machine translation achieved human parity? A case for document-level evaluation. *Proceedings of EMNLP 2018*
- Toral A et al. (2018) Attaining the unattainable? Reassessing claims of human parity in neural machine translation. *Proceedings of EMNLP 2018*
- Wu Y et al. (2016). Google's Neural Machine Translation System: Bridging the Gap between Human and Machine Translation. arXiv:1609.08144v2 [cs.CL]

Kielipalveluyritysten palveluvalikoima on viime vuosina laajentunut, ja asiakkaille tarjotaan myös erilaisia entistä luovempia käännöspalveluja, kuten transcreation-palvelua ja käännettyjen tekstien editointia. Tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään, mikä näiden palvelujen nykytilanne on ja miten niitä tuotetaan. Tärkeimpänä aineistona on toukokuussa 2018 toteutetun kyselytutkimuksen osio, jossa kielipalveluyritysten edustajat vastasivat luovan kääntämisen palvelujen valikoimia, nimityksiä, hinnoitteluperusteita, markkinatilannetta ja tuotantotapoja käsitteleviin kysymyksiin. Palveluvalikoimasta ja palvelujen nimityksistä etsittiin lisätietoa myös kielipalveluyritysten verkkosivustoista. Kyselytutkimuksessa vastaajilta kysyttiin lisäksi, millainen rooli luovuudella on tai pitäisi olla käännöstoiminnassa.

Useimmat vastanneet yritykset tarjosivat luovan kääntämisen palveluja. Tutkimuksen perusteella havaittiin, että luovan kääntämisen palveluja hyödyntää yleensä suppea osa yrityksen asiakkaista. Luova kääntäminen keskittyy voimakkaasti tiettyihin tekstityyppeihin, ja sen hinnoitteluperusteena on useimmin tuntiveloitus. Erityisen huomattavaa on, että eri nimikkeillä myytävät palvelut saatetaan tuottaa hyvin samankaltaisilla perusprosesseilla.

Kun vastaajat kertoivat luovuuden roolista käännöstoimistossa, useimmat ymmärsivät luovuuden lähtötekstin sisällöstä poikkeamisena. Vastauksissa tähdennettiin tarvetta määritellä, millainen käännös kussakin tapauksessa tarvitaan, ja kiinnitettiin paljon huomiota eri tekstityyppien erilaisiin vaatimuksiin. Osa vastaajista näki kuitenkin kaikkien tekstityyppien kääntämisen toimintana, jossa luovuus auttaa löytämään hyviä käännösratkaisuja.

Igor Kudashev, *Tampereen yliopisto*

Mikhail Mikhailov, *Tampereen yliopisto*

Julia Souma, *Tampereen yliopisto*

In summa. Lakialan termien kääntämisen haasteita LATTER-hankkeessa

Jokainen, joka on joskus kääntänyt lain ja hallinnon alan tekstejä suomesta venäjään, tietää, että kattavaa ja luotettavaa lakialan sanakirjaa ei tässä kieliparissa ole. LATTER (LAKiTermien TERmipankki) -hankkeen tavoitteena oli tuottaa luotettava ja kaikille avoin suomalais-venäläinen lakialan termipankki. Sen ensisijaisia kohderyhmiä ovat auktorisoidut kääntäjät, asioimis- ja oikeustulkit sekä käännös- ja tulkkauskurssien opettajat ja opiskelijat.

Cultura-säätiön rahoittama hanke toteutettiin Tampereen yliopiston viestintätieteiden tiedekunnassa 2017–2018. Projektin työryhmään kuuluivat tutkimusapulainen Julia Souma, yliopistonlehtori Igor Kudashev ja professori Mikhail Mikhailov. Ulkopuolisena konsulttina toimi OTT, dosentti Jarmo Koistinen Keskusrikospoliisista.

LATTER-hankkeessa on hyödynnetty usean termisanakirjan laatimisesta saatua kokemusta. Termipankki keskittyy rikos-, työ- ja perheoikeuteen eli aihealueisiin, jotka ovat erityisen tärkeitä ja kysyttyjä suomalais-venäläisessä kontekstissa. Termit ja vastineet on poimittu mahdollisimman luotettavista ja tuoreista lähteistä verrannollista lakitekstien korpusta käyttäen. Kaikki lähteet on dokumentoitu tarkasti. Osittaiset vastineet on erikseen merkitty, ja niihin on lisätty selite käsite-eroista. Termipankin tarkastukseen on osallistunut Suomen ja Venäjän vertailevaan juridiikkaan erikoistunut huippuasiantuntija.

Hankkeessa nousi esiin monenlaisia haasteita, kuten lähteiden valinta ja rajaaminen sekä tekstipohjaisen sanastotyön systemaattisuudelle asettamat rajoitukset. Lisäksi Suomen ja Venäjän oikeusjärjestelmien eroavaisuudet sekä kielierot toivat luonnollisesti omat haasteensa. Esityksessämme kerromme tarkemmin kohtaamistamme ongelmista ja niiden ratkaisemisesta. Lisäksi esittelemme LATTER-termipankin ja pohdimme sen tulevaisuudennäkymiä.

Kääntäjät myyvät palvelua, eivät aineellisia hyödykkeitä; siitä käännösalan ammattilaiset lienevät yhtä mieltä (esim. Koskinen 2019, tulossa). Siitä, millainen palvelu kääntäminen tarkalleen ottaen on, voi olla useita mielipiteitä. 'Palvelun' käsite on hyvin laaja, ja voi olla mahdotonta löytää yhteistä nimittäjää määrittelemään kaikkea toimintaa, joka mielletään palveluksi (Grönroos 2001, 78–79). Tarkan määritelmän sijaan palvelututkimuskirjallisuudessa onkin esitetty useita eri kriteereihin perustuvia tapoja luokitella palveluita (yhteenvetoa luokittelukriteereistä esim. Cook ym. 1999). Tällaisten luokittelujen on katsottu kuvaavan palvelujen kirjoa paremmin kuin yleispätevän määritelmän. Koiviston (2007, 31–33) ja Schmennerin (1995, 11) mukaan luokitteluja on tehty mm. toimialojen perusteella (kauppa, logistiikka, matkailu, pankki, jne.), asiakassuhteen luonteen perusteella (jatkuvat vs. kertaluonteiset palvelut), palveluntarjoajan ja asiakkaan välisen vuorovaikutuksen perusteella (inhimillisyyttä korostavat vs. tekniikkaa korostavat palvelut), palveluntarjoajan perusteella (julkiset vs. yksityiset palvelut), palvelutapahtuman luonteen perusteella (kuka on palvelun vastaanottaja ja onko kyseessä aineellinen vai aineeton palvelu), tai palveluprosessin luonteen perusteella (jako massapalveluihin, "palvelukauppaan", "palvelutehtaisiin" ja professionaalsiin palveluihin palvelun yksilöllisyyden, vuorovaikutuksen määrän ja palveluprosessin sisältämän inhimillisen työn määrän mukaan).

Tässä esitelmässä kuvaan erilaisia tapoja luokitella palveluita ja pohdin kääntämisen luonnetta palveluna eri luokitteluiden valossa. Nykyään tarjottavien käännöspalveluiden kirjo on hyvin laaja, ja tarkoitukseni onkin pohtia käännösala mahdollisimman kattavasti ja sitä kautta kuvata alan tilaa nimenomaan palvelunäkökulmasta. Käännöspalveluiden tarkastelu toimii siis myös eräänlaisena testinä sille, missä määrin eri kriteerein laaditut typologiat pystyvät käännöspalvelua määrittelemään; kääntäminen on omien havaintojeni mukaan harvoin ollut tarkastelun kohteena palvelun luonnetta pohtivassa tutkimuskirjallisuudessa. Esitykseni on alkusysäys tutkimukselle, jonka tavoitteena on tarkastella kääntämistä palveluna eri näkökulmista. Tulevaisuudessa kiinnostava empiirisen tutkimuksen kysymys on esimerkiksi se, millaisena palveluna kääntäjät itse toimintansa hahmottavat. Myös käännöspalveluja ostavien näkemykset kiinnostavat: kun asiakas ostaa käännöksen, mieltääkö hän tosiasiaassa ostavansa palvelua vai fyysisen hyödykkeen, käännöksen.

Lähteet

Cook, David P., Chon-Huat Goh & Chen H. Chung 1999. Service typologies: a state of the art survey. *Production and operations management* vol.8, nr. 3.

Grönroos, Christian. 2001. *Palveluiden johtaminen ja markkinointi*. Porvoo: WSOY.

Koivisto, Mikko 2007. *Mitä on palvelumuotoilu? – Muotoilun hyödyntäminen palvelujen suunnittelussa*. Taiteen maisterin lopputyö. Taideteollinen korkeakoulu.

Koskinen, Kaisa 2019 (tulossa). *Tailoring translation services for clients and users*. Teoksessa Ehrensberger-Dow, Maureen, Massey, Gary & Erik Angelone (toim.), *The Bloomsbury Companion to Language Industry Studies*. London: Bloomsbury.

Schmenner, Roger W. 1995. *Service Operations Management*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall

Opetusta ja koulutusta ei ole olemassa irrallaan yhteiskunnasta ja sen arvoista. Korkeakoulutus perustuu yhteiskunnassa valitsevaan arvopohjaan, ja opetussuunnitelmat ja niihin liittyvät käytännöt määrittävät opetuksen suuntaa ja myös yliopistojen kurssitarjontaa. Teoreettisen koulutuksen lisäksi opiskelijoita on valmennettava ja varustettava tulevaan työelämäänsä, ja siksi nyky-yliopistojen yhteistyö käytännön työ- ja elinkeinoelämän kanssa on varmasti tervetullut kehitys monessakin mielessä.

Samalla kun opiskelijoita koulutetaan työelämäpäämäärää kohti, on kysyttävä mikä on se taloudellinen ja työelämätodellisuus, jota heille esitellään. Nykyinen käännös- ja tulkkauksen markkinamekanismi ei välttämättä ole se ihanne, jota kohti tulee pyrkiä ja joka on hyväksyttävä sellaisenaan. Samoin kuin laajemmin ilmenevä yhteiskunnallinen eetos, myös alan yritysten käytännöt, valinnat ja perusarvot muovaavat opiskelijoiden käsitystä siitä, millaiseen työelämään he ovat valmistumassa ja mikä on kohtuullista. On rohjettava kysyä, jakautuuko käännös- ja tulkkaukselinkeinon tulovirta oikeudenmukaisesti.

Millaiset ovat kääntäjien ja tulkkien toimeentulomahdollisuudet tilanteessa, jossa ala on entistä keskittyneempi, jossa kilpailutusten varjolla ja nimissä työn varsinaisille tekijöille maksettavat palkkiot ovat niin kehnot, ettei maisteritutkinnon suorittanut osaaja välttämättä yllä lähellekään suomalaista mediaaniansiotasoa?

Jotta yksittäiset kääntäjät ja tulkit voivat harkita omaa rooliaan ja pohtia paikkaansa markkinoilla, on tunnettava alan toimintamekanismeja. Yliopiston järjestämät työelämäsuhdekontaktit ja toimijoiden esittelyt ovat tässä paikallaan. Silti opiskelijan on myös opittava tekemään yksinkertaista laskentaa siitä, millaisilla työmäärillä ja toisaalta ansioilla voi ylipäättään tulla toimeen ja siten harjoittaa ammattiaan. Onko tällaiseen toimeentuloon mahdollisuus vallitsevassa ja opiskelijoille esitellyssä markkinatodellisuudessa? Onko alustatalouden ehdoin toimiva työn todellinen suorittaja nykyajan torppari myös meidän alallamme?

Esitys perustuu kirjoittajan hinnoittelukoulutuksia varten tekemiin laskelmiin siitä, mikä on vaadittava palkkiotaso, jolla yliopistollisen korkeakoulutuksen saanut kääntäjä tai tulkki pystyisi asettumaan yleisessä suomalaisessa ansiotaulukoissa oikeutetulle paikalleen. Väittämiä perustellaan julkisesti saatavilla olevilla (mm. Tilastokeskus) tilastoilla, alan järjestöjen tekemillä selvityksillä ja kokemuspohjaisilla laskelmilla.

Laskentatoimen parissa käännetään paljon ja monenlaisia tekstejä: käännöksiä tehdään muun muassa lakiteksteistä ja kansainvälisistä standardeista sekä erilaisista sidosryhmäviestinnän teksteistä kuten vuosikertomuksista ja tiedotteista. Käännökset vaikuttavat esimerkiksi siihen, miten tilinpäätösstandardeja tulkitaan ja sovelletaan, millaisilla käsitteillä opiskelijat alkavat alan ilmiöitä jäsentää ja millaista laskentainformaatiota yritysten eri sidosryhmät saavat. Suuresta käytännön merkityksestään huolimatta kääntäminen on laskentatoimen tutkimuksessa saanut vain vähän tai kovin yksipuolista huomiota (Evans & Kamla 2015; Kettunen 2017; Evans 2018). Eräänlainen varovainen käänne on ollut kuitenkin aivan viime vuosina nähtävissä, ja syksyllä 2018 julkaistiinkin ensimmäinen kääntämistä esiin tuova erikoisnumero laskentatoimen kansainvälisessä aikakauskirjassa (ks. Evans & Kamla 2018).

Esitelmäni käsittelee kääntämisen tarkastelun kehitystä laskentatoimen tutkimuksessa. Menetelmällisesti hyödynnän integroivaa kirjallisuuskatsausta ja teemoittelevaa analyysiä. Näin laskentatoimen kääntämisen tutkimushaara kootaan yhtenäiseksi esitykseksi, josta voidaan tunnistaa siihen sisältyviä teemoja – kääntämiseen liittyviä suhtautumistapoja ja oletuksia sekä tähänastisen tutkimuksen painopisteitä. Laskentatoimessa 1990- ja 2000-lukujen tutkimus tarkastelee kääntämistä ikään kuin omista, itsenäisistä lähtökohdistaan tai lähinnä kielitieteisiin viitaten, mutta 2010-luvulla kasvavassa tutkimushaarassa esiin alkaa nousta myös yksittäisiä, osin käännöstieteellisiä lähestymistapoja. Tuoreessakin kirjallisuudessa on kuitenkin havaittavissa näkemyksiä äärilaidasta toiseen: kääntämisen mahdottomuuden pohdinnasta (ks. Dahlgren & Nilsson 2012) ajatuksiin, joissa onnistunut kääntäminen on lähtökohdistaan riippumatta kiinni ennen kaikkea vaivannäöstä (ks. Nobes & Stadler 2018).

Esitelmän tarkoituksena on tarjota kattava, jäsennelty kuva kääntämisen ja käännöstieteen nykytilasta ja sen taustoista laskentatoimen tutkimuksessa. Esitelmä on osa Tampereen yliopistossa käynnissä olevaa monitieteistä väitöskirjatyötäni, jossa ohjausvastuu jaetaan laskentatoimen ja käännöstieteen kesken. Väitöskirja tarkastelee laskentatoimen tekstien kääntämisen haasteita eri näkökulmista ja hyödyntää erityisesti käännöstieteen teoreettisia viitekehyksiä.

Lähteet

- Dahlgren, J. & Nilsson, S-A. (2012). Can Translations Achieve Comparability? The Case of Translating IFRSs into Swedish. *Accounting in Europe*, 9:1, 39–59.
- Evans, L. (2018). Language, translation and accounting: towards a critical research agenda. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 31(7), 1844–1873.
- Evans, L. & Kamla, R. (2015). Language and translation in accounting: Special issue call for papers from *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. Saatavilla: http://emeraldgroupublishing.com/products/journals/call_for_papers.htm?id=6463 (luettu 10.1.2019).
- Evans, K. & Kamla, R. (2018). Language and translation in accounting: a scandal of silence and displacement? *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 31(7), 1834–1843.
- Kettunen, J. (2017). Interlingual translation of the International Financial Reporting Standards as institutional work. *Accounting, Organizations and Society*, 56, 38–54.
- Nobes, C. & Stadler, C. (2018). Impaired translations: IFRS from English and annual reports into English. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 31(7), 1981–2005.

Työhyvinvoinnilla ja työtyytyväisyydellä on tutkimusalasta ja -kohteesta riippuen erilaisia määritelmiä. Esitelmässämme keskitymme työtyytyväisyyteen, joka kuvaa, missä määrin yksittäiset työntekijät pitävät työstään ja viihtyvät työssään – miten he subjektiivisesti kokevat työnsä. Kääntäjien työtyytyväisyyttä ei juuri ole tutkittu systemaattisesti (Rodriguez Castro 2015), mutta viitteitä siitä on useissa tutkimuksissa.

Esitelmässä pohdimme, mitä Ruokosen ja Virtasen vuonna 2014 toteuttama valtakunnallinen kääntäjäkysely (n=450) kertoo vastaajien työtyytyväisyydestä, mm. stressin kokemuksista ja mahdollisuuksista vaikuttaa työmuotoon ja työoloihin. Kaikki kääntäjäryhmät kokivat työtään arvostettavan, mutta muissa vastauksissa esiintyi vaihtelua esimerkiksi in-house-kääntäjien ja yrittäjien tai asiatekstinkääntäjien, av-kääntäjien ja suomentajien näkemyksissä.

Tapausesimerkkeinä käsittelemme Lassuksen ja Virtasen tutkimuksia. Lassuksen tutkimuksessa (2012) Suomessa toimivilta ruotsinkääntäjiltä (n=138) kysyttiin työtyytyväisyyteen liittyvistä aiheista väittämillä, joihin vastaajat ottivat kantaa. Aineiston yrittäjien, julkisen sektorin työntekijöiden ja muiden työntekijöiden välillä esiintyy joitakin eroja koskien esim. käsitystä siitä, onko käännöksille tarpeeksi aikaa, kuinka paljon kääntäjä voi vaikuttaa sanavalintoihin ja saako kääntäjä palautetta.

Virtasen meneillään oleva väitöskirjatutkimus tarkastelee valtioneuvoston englannin kääntäjien (n=16) työtyytyväisyyttä, joka haastattelujen perusteella on korkealla tasolla. Tutkimus tarkastelee kääntäjien työtyytyväisyyteen positiivisesti vaikuttavia tekijöitä työn vaatimusten ja voimavarojen (Job Demands-Resources, ks. Bakker & Demerouti 2007) mallin pohjalta. Myös työn tuunaamisen eli oman työn muokkaamisen rooli itselle mielekkäämmäksi nousee aineistossa esille. On oletettavaa, että tutkimuksen tuloksia on mahdollista hyödyntää vastaavanlaisissa kääntäjien työyhteisöissä.

Erilaiset teoriataustat, menetelmät ja aineistot tarjoavat erilaisia näkökulmia kääntäjien työtyytyväisyyden kokemuksiin. Kääntäjien hyvinvointia on siksi tärkeää tutkia eri tavoin ja tuoda tulokset niin ammattikääntäjien, kääntäjien kouluttajien kuin toimeksiantajienkin tietoon.

Lähteet

Bakker, A. B. & Demerouti, E. (2007). The Job Demands-Resources model: state of the art. *Journal of Managerial Psychology*, 22(3), 309-328.

Rodríguez Castro, M. (2015). Conceptual Construct and Empirical Validation of a Multifaceted Instrument for Translator Satisfaction. *Translation & Interpreting* 7(2), 30-50.

This paper will explore the abridgement and censorship of aspects that do not match the conventional image of girlhood in the Swedish (1955–1957) and Finnish (1961) translations of the Canadian author L.M. Montgomery's *Emily* trilogy (1923–1927). Montgomery's books represent crossover fiction that addresses a cross-generational audience of children, adolescents and adults in the same text (Beckett 2009). The highly target-oriented translations transfer the texts from their original crossover context to a child audience context to meet the requirements of the target culture publisher who marketed them strictly as children's books. The abridgement and censorship are driven by target-oriented didactic and pedagogical norms, previously discussed e.g. by Ben-Ari (1992) and Desmidt (2006), and by business norms requiring a lower page count.

Crossover characteristics in Montgomery's texts are evident in e.g. the narrator's humorous social criticism, intertextual references and descriptive passages. These characteristics reflect the protagonist's unconventional traits and are subject to three major kinds of abridgement in the translations: purification, cultural neutralisation and plot-driven abridgement. This results in that three types of characterization of the protagonist Emily are toned down in the translation: her unconventional behaviour, hints of sexuality and inappropriate adult role models around her are censored, intertextual references are omitted, and descriptions of nature are abridged.

The extensive abridgement of the translations has consequences for the characterisation of Emily as an unconventional girl in creative and pantheistic interaction with literature and nature, because the focus of the books shifts from the creativity theme to Emily's more prosaic adventures. The translations present a constrained image of girlhood and thus represent the conservative and protective strategies described by Epstein (2014) for this period. They also reflect the 1950s view of children's literature as a means of education by emphasising educational aspects on the expense of the unconventional crossover characteristics.

References

- Beckett, Sandra L. 2009. *Crossover Fiction: Global and Historical Perspectives*. New York; London: Routledge.
- Ben-Ari, Nitsa 1992. "Didactic and Pedagogic Tendencies in the Norms Dictating the Translation of Children's Literature: The Case of Postwar German-Hebrew Translations." *Poetics Today*, 13:1, 221–230.
- Desmidt, Isabelle 2006. "A Prototypical Approach within Descriptive Translation Studies? Colliding Norms in Translated Children's Literature." *Children's Literature in Translation: Challenges and Strategies*. Jan Van Coillie & Walter P. Verschueren (eds.). Manchester, UK: St. Jerome, 79–96.
- Epstein, J.B. 2014. "The Conservative Era: a Case Study of Historical Comparisons of Translations of Children's Literature from English to Swedish." *Literary Translation: Redrawing the Boundaries*. Jean Boase-Beier et al. (eds.). Houndmills; New York: Palgrave Macmillan. 64–78.

Mitt föredrag skall handla om artighetsstrategier i skönlitterära texter och översättningen av dessa strategier från svenska till ryska. Artighet är en viktig del av kommunikation mellan människor. Med olika artighetsstrategier skyddar man sitt sociala ansikte samt ansikte av sin samtalspartner. Negativa artighetsstrategier tillämpas när det finns ett behov att tona ner/mjuka ner vissa talhandlingar eftersom de hotar ansikten som t.ex. begäran, förbud och order. Med positiva artighetsstrategier visar man sin strävan att uppmärksamma, samarbeta samt förstå samtalspartner som t.ex. när man hälsar, tackar, tilltalar samtalspartnern (Brown och Levinson, 1987).

I min studie analyserar jag olika artighetsstrategier som används vid kommunikationen av karaktärerna i Kjell Westös roman *Lang* samt vilka pragmatiska översättningsstrategier som utnyttjas för att översätta artighetshandlingarna från svenska till ryska. Forskningen görs inom ramen av deskriptiva översättningsstudier (DTS) (Toury, 1999). Artighetsteori utnyttjas för att skapa en modell för analysen. Resultat som inhämtats i studier av kulturdimensioner fungerar som en bakgrund för analysen av observerade skillnader mellan svenska och ryska artighetsstrategier (Hofstede&Minkov, 2010).

Min analys visar att två kulturer använder olika artighetsstrategier som måste uppmärksammas vid översättningen. Skillnader av artighetsstrategier i ryska och finländska kulturer kan delvis förklaras med skillnader i kulturella dimensioner. Ryska kulturen karakteriseras av högt maktdistansindex samt relativt lågt individualismindex medan finländska kulturen tvärtom har en högt individualismindex och relativt lågt maktdistansindex (Hofstede&Minkov, 2010). Resultaten blir att statusavståndet mellan samtalspartner är längre i den ryska kommunikativa kulturen medan socialavståndet mellan samtalspartner är längre i den finländska kommunikativa kulturen. En tydlig asymmetri med avseende på kulturella dimensioner avspeglas i användningen av artighetsstrategierna i ryska och finlandssvenska. Det längre statusavståndet i den ryska kulturen återspeglas i användningen av Ni-tilltalet i formella kommunikativa situationer, mellan obekanta människor, osv. medan i den finländska kulturen är det acceptabelt att använda du-tilltal i dem mesta av kommunikativa situationerna. Det längre socialavståndet i den finländska kulturen återspeglas i de sociala begränsningarna som finns för användningen av imperativformer, medan imperativformer i den ryska kommunikativa kulturen är acceptabla.

Litteratur

Brown, P. & Levinson, S.C.. 1987. *Politeness: some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press

Hofstede, Gert Jan. & Minkov, Michael. 2010. *Cultures and Organizations: Software for the Mind*, Third Edition. USA: McGraw-Hill

Toury, Gideon. 1995. *Descriptive translation studies – and beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Mikhail Mikhailov, *Tampereen yliopisto*

Juho Härme, *Tampereen yliopisto*

TextHammer - kokoelma käännöstieteilijän korpustyökaluja

Vaikka digitaalisista ihmistieteistä puhutaan paljon, niiden ulottuminen käännöstieteisiin on ollut paikoin hidasta. Erityisesti yksi keskeisistä digitaalisista paradigmaista, korpustutkimus, on yhä leimallisen lingvististä: tekstikokoelmat ovat suureksi osaksi yksikielisiä, eivätkä käytössä olevat työkalut juuri tue käännösten ja rinnakkaistekstien tutkimusta. Esimerkiksi SketchEngine-palvelussa rinnakkaistekstien käsittely on melko uusi ominaisuus, jossa on vielä paljon puutteita.

Tampereen yliopistossa kehitettävä TextHammer on kokoelma ensisijaisesti monikielisten tekstikorpusten käsittelyyn tarkoitettuja työkaluja, joiden esittelyyn sektioesitelmässä keskitytään. Projekti kattaa paitsi konkordanssihaun, myös muun muassa kollokaatti- ja N-grammitoiminnot rinnakkaisteksteille. Lisäksi se tarjoaa mahdollisuuden esimerkiksi tulkkauslitterointien käsittelyyn. Työkalut mahdollistavat monipuolisen metadatan, jonka avulla korpuksia voidaan luontevasti jakaa pienemmiksi osakorpuksiksi. Kaikki hakutoiminnot voi suorittaa sekä koko korpuksella että myös osakorpuksilla.

TextHammer-projektin ydin on verkkopohjainen käyttöliittymä, jonka ympärille on kehitetty monia tekstien prosessointiin, esimerkiksi annotoitujen tekstien kohdistukseen liittyviä ominaisuuksia. Pyrkimyksenä on tarjota tuloksia, joita voi tarkastella selaimella mutta jotka on ennen kaikkea tarkoitettu jatkokäsittelyyn Excel- tai R-ohjelmistoilla. Yhtenä projektin uusista sovellutuksista voidaankin mainita syntaktisesti annotoitujen tekstien analysointiin kehitetty R-kirjasto.

Päähaasteenamme on kehittää uusia työkaluja, joilla voisi tutkia tekstien kokonaisrakennetta sekä saada enemmän vertailevia tietoja rinnakkaisteksteistä. Tällä hetkellä TextHammer on ensisijaisesti Tampereen Movikon maisteriohjelman tutkijoiden ja opiskelijoiden käytössä, mutta projektin ohjelmistot ovat avointa lähdekoodia ja ne on tarkoitettu julkaista dokumentoituina GitHub-palvelussa. Vaikka projekti on toistaiseksi suunnattu ennen kaikkea käännöstieteelliseen tutkimukseen, se kattaa myös suoremmin käytännön käännöstyöhön kytkeytyviä työkaluja kuten luonnoksen monikielisestä sanakirjasovelluksesta. Tässä sektioesitelmässä annetaan esimerkkejä tavallisimmista käyttötilanteista.

Lähes kaikki asioimistulkkaukseen koskeva tutkimus liittyy suoraan tai epäsuorasti tulkkauksen laatuun, ja tutkimusta on tehty lähinnä asioimistulkkien näkökulmasta. Selvimmin laatua käsitteleviin tutkimuksiin lukeutuvat tulkkaukset tarkkuutta koskevat analyysit, mutta myös tulkin roolia ja toimijuutta tarkastelevissa tutkimuksissa analysoidaan viime kädessä tulkkauksen laatua.

Tässä esitelmässä tarkastelen asioimistulkkauksen laatuun vaikuttavia seikkoja tulkkia käyttävän viranomaisen tai muun työntekijän näkökulmasta sosiaalityön kontekstissa. Analyysi perustuu teemoihin, jotka nousevat esiin parisuhdeväkivaltaa kokeneiden pakolaisnaisten parissa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden, sosiaaliohjaajien, lakimiesten ja psykologien päiväkirjamerkinnöissä. Päiväkirjamerkinnät on kerätty Euroopan kriminaalipolitiikan instituutin HEUNIn projektissa, jossa kuudessa Euroopan maassa toimivat pakolaisnaisia auttavat työntekijät kirjoittavat 14 kuukauden ajan englanninkielistä päiväkirjaa. Päiväkirjamerkinnöissään he erittelevät kohtaamisiaan erityisesti parisuhdeväkivaltaa kokeneiden pakolaisnaisten kanssa. Projektin tarkoituksena on saada kuva sekä pakolaisnaisten että heitä tukevien työntekijöiden näkemyksistä. Koska suuri osa kohtaamisista tapahtuu tulkin välityksellä, saa päiväkirjoista myös kattavan kuvan sosiaalityön piiriin kuuluvan tulkkauksen haasteista eri Euroopan maissa. Päiväkirjojen kokoaminen on vielä kesken; tällä hetkellä aineistoon kuuluu noin 500 päiväkirjamerkintää, joiden keskipituus on noin 0,5 sivua. Kirjoittajia on ollut yhteensä 25, ja he edustavat seitsemää eri järjestöä.

Ryhmittelen esitelmässäni ensin tärkeimpiä viestintäongelmiin ja tulkkaukseen liittyviä toistuvia teemoja aineistossa. Tämän jälkeen tarkastelen tarkemmin tapoja, joilla päiväkirjoja kirjoittavat työntekijät ilmentävät affektiivista asennetta tulkkausta ja tulkkeja kohtaan. Lopuksi pohdin, millaisia toistuvia asioimistulkkauksen laatua koskevia ongelmia, ratkaisuehdotuksia ja ratkaisuja aineistosta nousee esille.

Suomen kielessä verbin määritteiden sijainti lauseessa riippuu monista tekijöistä. Lauseenulkoiset tekijät ovat pitkälti (vaikkeivat yksinomaan) **tekstuaalisia** eli liittyvät siihen, miten lause suhtautuu tekstin kokonaisuuteen.

Tekstuaalisia tekijöitä voi alustavasti tarkastella teema–reema-jaon kautta. Suomessa lause pyrkii rakentumaan siten, että myöhempi teema esitellään ensin lauseenloppuisessa reema-asemassa (’uutena tietona’), minkä jälkeen se vanhana tietona siirtyy lauseessa alummas teema-asemaan, mihin voi yhdistyä pronominalisaatio:

*Paikalle saapui **Matti**. **Hän** oli myöhässä.*

Nykyään tavallisista lähtökielistä etenkin englanti on jäykempi. Sen sanajärjestys perustuu kiinteämmin lauseensisäisiin tekijöihin (SPOTPA). Jähmeys vaikuttaisi helposti siirtyvän kohdekieleen etenkin käännöksissä, joissa kunkin yksittäisen jonon (esim. yksittäisen viestin tai repliikin) merkitysyhteyden määrittävä teksti ei kokonaisuudessaan ole joko suoraan tai lainkaan kääntäjän ulottuvilla; kutsun tilannetta tässä **ilmitekstittömyydeksi**. Näitä konteksteja ovat ainakin tietokoneohjelmien kotoistus- ja AV-käännökset.

Esimerkiksi vapaiden ohjelmistojen joukkoistetun kotoistuksen kontekstissa kääntäjä usein tekee ensin varsin suoran käännöksen lauseke lausekkeelta, järjestykseen kajoamatta, ja usein tämä jää myös lopulliseksi käännökseksi:

EN: *There was an error requesting information from the compositor.*
SU: *Tapahtui virhe kyseltäessä tietoja koostimesta.*

Kohdekielelle luonteenomaisemmaksi sanajärjestykseksi voisi väittää sellaista, jossa vastaanottajan kannalta keskeinen uusi tieto eli se, minkä varaan myöhempi teksti – sanan laajassa mielessä – rakentuu, sijoittuu pikemmin reema-asemaan:

SU: *Kyseltäessä koostimen tietoja **tapahtui virhe**.*

Käyttäjän voi tilanteessa väittää ensisijaisesti kaipaavan tietoa siitä, mitä tapahtui; tapahtuneeseen johtaneet yksityiskohdat voivat auttaa ongelman ratkaisemisessa mutteivat välttämättä edesauta tilanteen hahmottamista.

Tämän tyyppinen lähtökielen interferenssi vaikuttaisi siis palautuvan ilmiöön, josta olen puhunut KäTussa aiemminkin (2011, 2012): määräkonteksteissa kuten ohjelmakotoistuksessa käännöksen merkityskokonaisuus, ”teksti”, ei ole helposti tavoitettavissa. Yksittäisten lauseiden pitää siis rakentua suhteessa kokonaisuuteen, joka piiloutuu kääntäjältä. Haaste ei ole vain metodologinen vaan suorastaan käsitteellinen. Esitelmässäni pohdin keinoja, joilla kääntäjä voisi auttaa itseään ja siten käännöksen vastaanottajia kokonaisuuden hallinnassa.

Lähteet

Nieminen, Tommi 2011: Lokalisoinnin tutkimuksen metodologisia ongelmia. Esitelmä. KäTu IX, Joensuu.

Nieminen, Tommi 2012: Tekstin käsitteestä lokalisoinnin tutkimuksessa. Esitelmä. KäTu X, Vaasa.

This case study focuses on the issues on the quality improvement of automated translation approaching the development of interpreting tools. The detailed analysis contributes to the possible ways of comparing n-gram similarity and introduces the linguistic and statistical restrictions issued from the obtained results. The basic unit of analysis is the lexical n-gram, which is usually defined as a contiguous sequence of n words. Lists of n-grams obtained from mono- or multilingual corpora are a valuable source of terms and set expressions. The restrictions eventually facilitate the extraction of the uniform multilingual lists of the n-grams. The study is based on the subcorpus INTER-PEST (Tampere University), a collection over 1000 State Treaties in 5 languages (English, Finnish, Russian, French and Swedish). The results could be applied in the improvement of language models in machine translation as well as in the field of automatic compilation of multilingual glossaries for translators.

The use of machine translation (MT) has grown throughout its history and, especially since online MT tools became popular, people have found numerous ways to integrate MT into their everyday lives. The first academic study of a group of people who used MT for their own understanding of a text (gist MT) was conducted by Henisz-Dostert in 1979. Not only have the subsequent 40 years resulted in only a handful of further studies on the topic, the significant growth in users in the last 10 years has been accompanied by only a few user studies (Burgett 2015, Gaspari 2007). This presentation reports on research that helps fill the gap in our knowledge of how people use MT.

The quantitative study, conducted in 2018, focused on the users of an online MT tool, Multilizer Oy's PDF Translator. The purpose was to explore the space in which people use the tool: who is in the space, what are they like, how and when do they use MT, and in what areas of life they are when they use it. The data covered four months and consisted of usage statistics and 1,579 responses to an end-user survey. The results reveal that PDF Translator is used predominantly for gist MT and that the respondents use it often. People use the tool to translate texts from different areas of life, including work, study and leisure. Of these, the study area is the most prevalent in the data. The results also reveal a tendency for users to machine translate documents that are in languages they have some understanding of, rather than texts they do not understand at all. The findings imply that this particular translation space is becoming more a part of people's everyday lives, and that perhaps people use gist MT in a different way than they use publishing-level translations.

References

- Burgett, Will. 2015. Unmoderated remote usability testing of machine translation content. TAUS Review of Language Business and Technology IV.
- Gaspari, Federico. 2007. The role of Online MT in Webpage Translation. Ph.D. thesis, University of Manchester.
- Henisz-Dostert, Bozena. 1979. Users' evaluation of machine translation. Machine Translation, ed. Werner Winter, 149-244. The Hague: Mouton Publishers.

Auktorisoitua kääntämistä on tutkittu aktiivisesti viime vuosina (mm. Kivilehto & Salmi 2017; Salmi & Kivilehto 2018). Silti viimeisin laaja selvitys laillisesti pätevien käännösten edustamista tekstilajeista on peräisin vuodelta 2005, ja se perustuu Kaarina Hietasen vuonna 2000 tekemään kyselytutkimukseen (Hietanen 2005). Maailma muuttuu kuitenkin nopeasti, eikä 19 vuoden takainen tieto välttämättä vastaa nykytilannetta. Voidaan olettaa, että esimerkiksi viime vuosikymmeninä lisääntynyt maahan- ja maastamuutto on merkittävästi vaikuttanut auktorisoidun kääntämisen tarpeisiin ja käytännön käännöstoimintaan.

Esitelmämme aiheina ovat auktorisoidun kääntämisen tekstilajit ja auktorisoidun kääntämisen esiintyminen eri kielipareissa. Lisäksi tutkimme hiljattain uudistetun Auktorisoidun kääntäjän ohjeet -dokumentin (SKTL 2018) käyttöä. Esitelmämme perustuu Turun ja Tampereen yliopistoissa tehtävään kyselytutkimukseen, jonka tavoitteena on selvittää auktorisoitujen kääntäjien koulutukseen ja ammatinharjoittamiseen liittyviä asioita, kuten koulutus- ja kielitaitotaustaa, ammatinharjoittamisen muotoja ja ammattitaidon ylläpitoa. Kysely on toteutettu verkkokyselynä, johon on kutsuttu vastaamaan kaikki auktorisoitujen kääntäjien rekisteriin merkityt kääntäjät. Tätä abstraktia kirjoitettaessa vastauksia on saatu hieman yli sadalta kääntäjältä.

Tutkimuksemme on jatkoa aikaisemmille selvityksille: vuonna 1981 tehdylle valantehneitä kielenkääntäjiä koskevalle kartoitukselle (Kielenkääntäjätoimikunnan mietintö 1983) ja Kaarina Hietasen virallisia kääntäjiä käsittelevälle väitöskirjalle (Hietanen 2005). Nyt keskiössä ovat auktorisoidut kääntäjät. Sen lisäksi että selvityksemme tuo ajankohtaista tietoa auktorisoidun kääntämisen käytännöistä, siitä saatavaa tietoa voidaan hyödyntää auktorisoidun kääntämisen opetuksessa ja auktorisoitujen kääntäjien täydennyskoulutuksessa.

Lähteet

Hietanen, Kaarina (2005): Virallinen kääntäjä paljon vartijana. Ammattitoiminnan ja auktorisointimenettelyn yhteensovittamisen haaste. Acta Universitatis Tamperensis 1109. Tampere: Tampere University Press.

Kielenkääntäjätoimikunnan mietintö 1983. Komiteamietintö 1983: 26. Helsinki: Opetusministeriö.

Kivilehto, Marja & Leena Salmi (2017): Assessing Assessment. The Authorized Translator's Examination in Finland. *Linguistica Antverpiensia, New Series: Themes in Translation Studies*, 16, 57–70.

Salmi, Leena & Marja Kivilehto (2018): Translation Quality Assessment: Proposals for Developing the Authorised Translator's Examination in Finland. Teoksessa: Annikki Liimatainen ym. (toim.) *Legal Translation and Court Interpreting: Ethical Values, Quality, Competence Training*. Berlin: Frank & Timme, 179–198.

SKTL (2018): Auktorisoidun kääntämisen ohjeet. Saatavilla:

https://www.sktl.fi/kaantaminen_ja_tulkkaus/auktorisoitu-kaantaminen/auktorisoidun-kaantajan-ohjeet/ (8.1.2019).

Translating operatic libretti in the form of surtitles is a niche, but fast-growing branch of audiovisual translation. Surtitles may be compared to subtitles, but they are even more severely constrained by the issues of space and time and often they are much more than the translation of words.

One of the first steps of any translation process is determining the source text. In 2004, Virkkunen suggested that the source text of opera surtitles should be the whole production, but this idea has not been thoroughly developed yet. Nowadays, when opera is reliving its renaissance, it seems that the source text of operatic surtitles should be redefined and it is particularly vital for operas staged in a modernised fashion. Using a skopos theory term, such information should be specified in the translation brief developed by the director and stage designer.

Moreover, in order to provide surtitles adjusted to particular productions, one should consider all the elements of operatic performance as sign systems. Assuming that surtitles can be treated as intersemiotic translation and using the typology of intersemiotic translation developed by Gottlieb (2018), surtitles including all the sign systems present on the stage – libretto, music, stage design, acting and interpretation – can be classified as infrasemiotic translation, which uses fewer semiotic channels than the original. In this way the translation becomes three-dimensional.

In my presentation I would like to analyse some of the examples of the surtitles accompanying modernised opera productions in major opera houses, i.e. Metropolitan Opera House, Royal Opera House and Bavarian State Opera. Comparing the original libretti with the surtitles, I noticed that the latter often diverge from the former and the surtitles are based on the whole productions with all their sign systems. Therefore, I would like to prove that the words of the libretto may be considered as just one compositional element of the source text, and in extreme cases they serve just as an inspiration for the target text.

References

- Nord, Christiane (1997) *Translation as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St Jerome Publishing.
- Gottlieb, Henrik (2018) "Semiotics and Translation", in: Kirsten Malmkjær (ed.) *The Routledge Handbook of Translation Studies and Linguistics*. London; New York: Routledge Taylor & Francis Group, pp.45-63.
- Reiß, Katharina and Hans J. Vermeer (2015) *Towards a General Theory of Translational Action: Skopos Theory Explained*. Translated by Christiane Nord. London; New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Virkkunen, Riitta (2004) "The Source Text of Opera Surtitles", in: *Meta*, Vol 49, No 1, pp.89-97 (<https://www.erudit.org/fr/revues/meta/2004-v49-n1-meta733/009024ar.pdf>).

Academic writing and discourse conventions, the interaction between the author and the audience and the role of translation in the acquisition of academic literacy have recently gained substantial research attention (Hyland, 2002; Pisanski Peterlin, 2014). The introduction of this paper briefly outlines the rise of English academic writing and its main characteristics, the principal differences between English and Slovene rhetorical conventions and the interaction with the audience. The next section discusses the increasing role of English in higher education in central European countries, highlighting the clash between internationalisation, national language policies and multilingualism.

Although previous studies have focused on academic writing of established Slovene scholars in translation (Pisanski Peterlin, 2005; Grad, 2010), Slovene undergraduate and graduate academic writing and its translation into English by the students themselves has not yet been explored in detail. This article presents a preliminary study of undergraduate and graduate academic writing and seeks to determine which features related to translation may be relevant in a multilingual academic environment.

The aim of this paper is to examine the translation of Slovene abstracts into English among graduate and undergraduate students. A corpus analysis of 60 theses' abstracts (30 Bachelor and 30 Master theses) is employed to explore the main strategies of translation used by the students, their main linguistic and stylistic inaccuracies and, to a greater extent, the use of first person references. The occurrence of the latter is assumed to be higher in Slovene abstracts compared to the English ones due to different rhetorical conventions and linguistic structure of the compared languages. Two relatively distinct academic disciplines, i.e. engineering and history, were chosen in order to exemplify two fields in which English should be more dominant due to a larger portion of literature available in it (i.e. engineering) or less influent due to a more national character of the discipline (i.e. history).

The findings identify several linguistic and stylistic issues with students' Slovene and English academic writing, the predominant translation strategies used for the English abstracts and the occasional inadequacy to comply with the target culture rhetorical conventions.

References

- Grad, M. 2010. 'Izražanje osebnosti v akademskem diskurzu: primerjava rojenih in tujih govorcev angleščine'. *Slovenske korpusne raziskave*. 72-87.
- Hyland, Ken, 2002. 'Author and invisibility: authorial identity in academic writing'. *Journal of Pragmatics* 34/8. 1091-1112.
- Pisanski Peterlin, A. 2005. 'Text-organising metatext in research articles: An English-Slovene contrastive analysis'. *English for Specific Purposes* 25(3): 307-319.
- Pisanski Peterlin, A. 2014. 'Academic discourse in translation: Trainee translators' performance, experience and perception of rhetorical conventions'. *English for Specific Purposes* 36: 60-73.

Esa Penttilä, *Itä-Suomen yliopisto*
Juha Lång, *Itä-Suomen yliopisto*
Helka Riionheimo, *Itä-Suomen yliopisto*
Juho Suokas, *Itä-Suomen yliopisto*
Erja Vottonen, *Itä-Suomen yliopisto*
Tutkimuskonteksti kääntämisen tilana

Nykyisessä kansainvälisessä maailmassa tutkimuksen tekeminen on entistä useammin monikielistä toimintaa, johon liittyy kääntämistä muodossa tai toisessa. Varsin tavanomaisia ovat tilanteet, joissa tutkimusaineiston kieli on jokin muu kuin se, jolla tutkimuksen tuloksia – ja niitä havainnollistavia esimerkkejä – julkaistaan. Myös tutkimuskirjallisuudesta poimitut lainaukset saatetaan kääntää toiselle kielellä kuin millä ne on alun perin julkaistu. Voi olla jopa mahdollista, että ainakin osa kerätystä aineistosta on kielellä, jota tutkija itse ei osaa. Tällöin jo pelkkä analyysivaihe – tai ehkä jopa aineiston keruu – edellyttää kääntämistä jossain muodossa. Tutkimusprosessissa voi olla myös useita eri kieliä, joita käännetään eri suuntiin. (Ks. esim. Bundgaard & Nisbeth Brøgger 2018.)

Yllä kuvattuihin tilanteisiin liittyy monenlaisia ongelmia, joita tutkijat – varsinkaan, jos heillä ei ole koulutusta kääntämisestä – eivät välttämättä tiedosta. Miten teksti muuttuu, kun sitä käännetään? Miten valitut käänносstrategiat vaikuttavat siihen mielikuvaan, joka tekstistä syntyy? Analysoiko tutkija lopulta itse aineistoa vai pikemminkin sen käännostä? Miten kääntäminen vaikuttaa aineistosta tehtyihin tulkintoihin?

Tässä esitelmässä tarkastellaan tutkimusprosessia kääntämisen tilana ja pohditaan niitä ongelmia, joita kääntämiseen prosessin eri vaiheissa liittyy. Esitelmä pohjautuu niihin kokemuksiin, joita tekijät ovat saaneet järjestäessään Itä-Suomen yliopistossa Kulttuuristen ja sosiaalisten kohtaamisten tohtorihjelmassa kurssia 2015246 Tutkimusaineistojen kääntäminen. Aineistoksi on kerätty kurssille osallistuneiden jatko-opiskelijoiden kurssitehtäviin sisältyviä pohdintoja.

Lähde

Bundgaard, Kristine & Matilde Nisbeth Brøgger. 2018. Who is the back translator? An integrative literature review of back translator descriptions in cross-cultural adaptation of research instruments. Perspectives, DOI: 10.1080/0907676X.2018.1544649.

Erikoisalan kääntäminen ja tulkkaus asettavat erityishaasteensa sekä sanaston että asiantuntemuksen suhteen. Ammattikäntäjät ja -tulkit joutuvat työn laadun varmistamiseksi yleensä erikoistumaan tiettyihin aloihin. Aivan kaikille pienille erikoisaloille erikoistuminen ei ole kuitenkaan yksille ja samoille ammattilaisille käytännössä mahdollista. Tähän vaikuttavat ennen kaikkea aikaresurssisyys ja taloudelliset näkökulmat. Siksi erityisesti pienille, erityisesti harrastustoimintaan liittyville eli informaaleille erikoisaloille on haastavaa saada laadukkaita käännöksiä ja laadukasta tulkkausta.

1990-luvun alkuvuosina Tampereen yliopistossa vallalla oli ajattelutapa, jonka mukaan käännöstiede on täysin oma, eriytynyt tieteenalansa, jolla ei olisi juuri mitään tekemistä filologian kanssa (esim. Holz-Mänttari 1984, 1988). Filologian ja käännöstieteen opintoja ei voinut tuolloin suorittaa nykyisellä tavalla integroiden. Kyseisenä aikana opiskellut (germaaninen) filologi sai siis kylmää vettä niskaansa, jos erehtyi edes puhumaan kiinnostuksestaan kääntämisestä tai tulkkausta kohtaan. Käytännön elämän näkökulmasta tämä kaavamainen jako tuntui keinotekoiselta, ja aiheutti myös kapinamieltä. Siksi esimerkiksi tämän esityksen pitäjä-filologi uhmasi kyseisen ajan henkeä ja ammattinormeja tarttumalla innostuneesti tarjoutuneeseen tilaisuuteen laajentaa kompetenssiaan myös kääntämisen ja tulkkauksen puolelle itseään erityisesti kiinnostaneella erityisalalla. Esitys kuvaa tätä prosessia.

Askellajiratsastus islanninhevosilla, joka on pohjoismaisen ja keskieurooppalaisen ratsastuskulttuurin erikoislaji, alkoi juuri kyseisenä aikana levitä myös Suomessa. Alalta puuttui niin suomenkielinen kirjallisuus kuin asiajournalismi. Ulkomaiset asiantuntijat tulivat pitämään kursseja ratsastuksen harrastajille ja kilpailijoille sekä tälle uudelle alalle ammatillisesti suuntautuville. Aiheesta kiinnostuneiden kielitaito oli kuitenkin varsin niukka ja monet kiinnostuneet olivat lisäksi nuoria iältään, millä oli oma vaikutuksensa tulkkauksen erityiseen tarpeellisuuteen. Tilanteessa syntyi merkittävä tarve monikieliselle asiantuntijuudelle.

Kuvaan esityksessäni omaelämäkerrallista narratiivista lähestymistapaa noudattaen, millaisin askelin filologi erikoistui tämän yhden erikoisalan kääntämiseen germaanista kielistä suomeen sekä myös saman alan konsekutiivitulkkaukseen molempiin suuntiin. Käännöstöihin kuului niin tietokäsikirjan kokoamista kohdekielisten lähteiden pohjalta, ratsastusoppikirjan kääntäminen suomeksi, kansainvälisten urheilukilpailusäännösten kääntämistä, ratsastukseen, hevosen kouluttamiseen ja hoitoon liittyvien tietoartikkelien kääntämistä kuin myös ratsastuskurssien, tuomarikurssien ja ratsastuksenohjaajakoulutusten tulkkausta.

Lähteet

Holz-Mänttari, Justa 1984. *Translatorisches Handeln. Theorie und Methode*. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.

Holz-Mänttari, Justa (toim.) 1988. *Translationstheorie - Grundlagen und Standorte*. *Studia translatologica*. Ser. A. Vol.1. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kääntämisen etiikka on ehtymätön tutkimusaihe, sillä se ei tarjoa valmiita vastauksia ja ratkaisumalleja tilanteeseen kuin tilanteeseen vaan herättää pikemminkin keskustelua. Olen omassa tutkimuksessani ollut kiinnostunut siitä, miten ammattikäntäjät ja -tulkit toimivat arkitilanteissa oman ammattitoimintansa ulkopuolella, kun havaitsevat jonkun olevan tulkkaus- tai kääntämisavun tarpeessa, ja miten he ylipäättään suhtautuvat kielellisen ensiavun antamiseen vapaa-ajalla (ks. Probirskaja 2018). Samankaltaisia kysymyksiä pohditaan esimerkiksi lääkärikunnassa: mitkä ovat lääkärin eettiset ja juridiset vastuut ja vastuuvapaudet vapaa-ajalla hätätilanteen sattuessa (esim. Lehtonen 2010).

Tutkimustarkoituksessa olen luonut sähköisen kyselyn, jossa on vain kaksi avointa kysymystä:

1. Miten mielestäsi ammattitulkin /-kääntäjän tulisi toimia, jos hän huomaa jonkun olevan kielellisen avun tarpeessa jossakin (arki)tilanteessa?
2. Miten toimintasi tulkkina/kääntäjänä vapaa-ajalla eroaa toiminnastasi työroolissa?

Kysely on jaettu mm. Käännöstiede ja Asioimistulkit -Facebook ryhmien kautta. Avoimia vastauksia analysoidaan ennen kaikkea laadullisesti.

Olen tähän mennessä saanut 39 vastausta. Jo näiden vastausten pohjalta voidaan todeta, ettei alalla vallitse yksimielisyyttä siitä, miten kääntäjän/tulkin tulisi toimia kielellisen ensiavun tilanteissa ja miten kääntäjän/tulkin toiminta vapaa-ajalla eroaa toiminnasta työroolissa: vastaukset sijoittuvat ääripäästä toiseen. Enemmistö näyttää kuitenkin olevan sitä mieltä, että kyse on henkilökohtaisista valinnoista eikä niinkään ammatista johtuvasta auttamisvelvollisuudesta. Toisin sanoen henkilökohtainen ja ammattietiikka erotetaan toisistaan (vrt. Chesterman 2001). Toimintaa tulkkina/kääntäjänä vapaa-ajalla pidetään yleisesti ottaen rennompana ja osallistuvampana kuin työroolissa toimiessa, joskin jotkut vastaajat nojaavat ilmeisesti ammattieettisiin sääntöihin myös vapaa-ajan ratkaisuihinsa. Esitelmässä kerrotaan tarkemmin tutkimustuloksista ja etsitään niille selityksiä.

Lähteet

Chesterman, A. 2001. Proposal for a Hieronymic Oath. *The Translator* 7(2): 139–154.

Lehtonen, L. 2010. Mikä on lääkärin vastuu lentokoneessa? *Duodecim* 126: 412–417.

Probirskaja, S. 2018. Kielellinen ensiapu arjessa ja kriiseissä. Teoksessa K. Koskinen, J. Vuori, & A-K. Leminen (Toim.) *Asioimistulkkaus: monikielisen yhteiskunnan arkea*, 197-218. Vastapaino, Tampere.

Tässä esitelmässä analysoimme jälkieditoiduista konekäännöksistä koostuvaa aineistoa. Aineisto koostuu 33 opiskelijan jälkieditoimasta tekstistä, joka oli konekäännetty englannista suomeen. Teksti oli käännetty kolmella erityyppisellä kääntimellä (sääntöpohjainen, tilastollinen ja neuroverkkokäännin), ja jokaisen osallistujan editoimasta tekstistä yksi kolmasosa oli tuotettu kullakin kääntimellä järjestystä vaihdellen. Jokaisen osallistujan jälkieditointiprosessi tallennettiin Translog II -ohjelmalla. Editoitu teksti oli lyhyt (27 virkettä) yleistajuinen teksti, jossa kannustettiin BBC:n verkkosivuston lukijoita lähettämään heille materiaalia tai uutisvinkkejä.

Olemme aiemmin tarkastelleet tästä aineistosta jälkieditoinnissa tehtyjen korjausten oikeellisuutta ja tarpeellisuutta sekä verranneet konekäänninten tuotoksia toisiinsa (Koponen & Salmi 2017, Koponen, Salmi & Nikulin, tulossa). Tässä esitelmässä tarkastelemme jälkieditointituotoksia Choice Network Analysis (CNA) -analyysin avulla, jossa verrataan usean kääntäjän samasta tekstikohdasta tekemiä käännöksiä (Campbell 2000). Menetelmää on sovellettu myös konekäännösten jälkieditoinnin tutkimukseen (O'Brien 2005, 2006), sillä se on kiinnostava jälkieditointiprosessin ja mahdollisten käännösongelmien löytämisen kannalta: tekstin kohdat, joissa on paljon vaihtoehtoisia tuotoksia, ovat merkki siitä, että kyseinen kohta on hankala kääntää, ja analyysi voisi olla yksi menetelmä tällaisten kohtien havaitsemiseen myös konekäännöksissä. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme CNA-analyysin avulla sellaisia tekstin kohtia (yksittäisiä sanoja tai toistuvia lauseita), joissa sekä konekääntimet että jälkieditoijat tuottivat useita eri vaihtoehtoja, ja vertaamme niitä jälkieditointiprosessista kerättyyn dataan.

Lähteet

Campbell, Stuart 2000. Choice Network Analysis in Translation Research. In Maeve Olohan (toim.): *Intercultural Faultlines: Research Models in Translation Studies* 1. Textual and Cognitive Aspects. Routledge: London / New York, 29-42.

Koponen, Maarit & Salmi, Leena 2017. Post-editing quality: Analyzing the correctness and necessity of post-editor corrections. *Linguistica Antverpiensia*, 16:137–148.

Koponen, Maarit, Salmi, Leena & Nikulin, Markku (tulossa). A product and process analysis of post-editor corrections on neural, statistical and rule-based machine translation output. Hyväksytty julkaistavaksi *Machine Translation* lehdessä.

O'Brien, Sharon 2005. Methodologies for Measuring the Correlations between Post-Editing Effort and Machine Translatability. *Machine Translation*, 19:37–58

O'Brien Sharon 2006. Machine-translatability and post-editing effort: an empirical study using translog and choice network analysis. Väitöskirja, Dublin City University. Saatavissa: <http://doras.dcu.ie/18118/>

Osana väitöstutkimustani tarkastelen käännösviestinnän opiskelijoiden akateemisen asiantuntijuuden ja ammatillisen identiteetin rakentumista. Kiinnostukseni kohteena on etenkin se, millaisena käännösviestinnän opiskelijat näkevät oman asiantuntijuutensa. Ammatillisen identiteetin tutkimus on erityisen tärkeää nykyisessä ja tulevaisuuden työelämässä, jossa identiteetti on jatkuvasti neuvoteltava uudelleen.

Keräsin tutkimukseni aineiston Turun yliopiston monikieliseltä käännöstyöpajakurssilta syksyllä 2018. Työpajakurssit ovat pakollinen osa Turun yliopiston käännösviestinnän tutkinto-ohjelmaa, ja ne järjestetään vuosittain, työpaja I (10 op) kevätlukukaudella ja II (10 op) syyslukukaudella. Kursseilla opiskelijat tutustuvat varsinaisen kääntämisen lisäksi muihin työelämässä tärkeisiin osaamisalueisiin, kuten tiimityöskentelyyn ja projektinhallintaan, ja kurssien keskeisiä tavoitteita on opiskelijan ammatillisen identiteetin ja asiantuntijuuden kehittyminen.

Kurssin lopulla teetin opiskelijoilla kaksiosaisen esseetehtävän, jossa pyysin heitä 1) kuvaamaan omaa asiantuntijuuttaan nykyhetkessä ja 2) luomaan katseen tulevaisuuteen, kuvittelemaan itsensä käännösviestinnän ammattilaisena vuonna 2030 ja kuvaamaan työympäristöään ja omaa asiantuntijuuttaan tässä kontekstissa. Esseetehtävän pohjustukseksi vedin opiskelijoille tulevaisuustyöpajan muunnelman, jossa opiskelijat hahmottelivat ryhmissä käännösalan tulevaisuuskuvia. Tässä yhteydessä tuotettu aineisto täydentää esseetehtävän 12 yksilövastauksesta koostuvaa aineistoa. Tutkimuksessani tarkastelen aineistoa asiantuntijuuden tunnistamista ja rakentumista kuvaavien mallien valossa, ja esittelen tutkimukseni alustavia tuloksia sektioesitelmässäni.

Lähteet

Collin, Kaija. 2009. Asiantuntijuus-luennot 22.3.2009. Jyväskylän yliopisto.
<https://koppa.jyu.fi/kurssit/65050/luento/luentokaijacollin>

Konttinen, Kalle, Outi Veivo, Tiina Holopainen & Leena Salmi. 2017. "Multilingual Translation Workshop: developing professionals in a simulated translation market." *MikaEL – Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* 10. 150–164. <https://sktl-fi-bin.directo.fi/@Bin/4fa4be27daa391413106026999c55b11/1518101071/application/pdf/1272052/Mikael%20vol.10.pdf>.

Ein Begriff und seine Anwendung in den Translationsnormen DIN 2345, ÖNORM D 1200, EN 15038 und ISO 17100

Die visuelle Gestalt des Textes (seine Grafie, heute zumeist im typografischen Modus) ist unabdingbare Voraussetzung für die Übersetzung, unabhängig davon, in welcher grafischen Qualitätsstufe der Ausgangstext vorliegt. In nicht seltenen Fällen bildet bereits ein fertig ausgestaltetes Kommunikationsmittel, dessen Layout auch in der Zielkultur verwendet werden soll, die Grundlage für den Translationsauftrag. Für eine umfassende Bewältigung des Translationsprozesses ist daher vorauszusetzen, dass die beteiligten „Übersetzungsdienstleister“ (Translation Service Provider, TSP) über ein typografisches Basiswissen sowie Kenntnisse der typografischen Konventionen von Ausgangs- und Zielkultur verfügen.

Seit Etablierung von DTP in den 80er Jahren versucht man in den Translationsnormen, die visuelle Gestalt des Translats mit zu berücksichtigen. Dabei zeigt sich, dass von einem nicht näher definierten und teilweise widersprüchlich behandelten Typografiebegriff in DIN 2345 und der Begrenzung in der ÖNORM D 1200 auf Formatierung und Layout, die Nachfolgenormen EN 15038 und ISO 17100 sich vor allem auf typografische Einzelphänomene (wie z.B. Fettdruck, Kursivschrift, Unterstreichungen) oder die Auflistung typografischer Arbeitsmittel (DTP graphic and web design, word processing software) beschränken – eine typografische Kompetenz des TSP auf der Stufe einer Kulturtechnik wird offensichtlich stillschweigend vorausgesetzt. Das lässt vermuten, dass im Translationswesen größtenteils noch ein unscharfer bzw. partieller Typografiebegriff herrscht, der wesentliche Aspekte professionell gestalteter Kommunikationsmittel außer Acht lässt. Der Grund hierfür mag einerseits in der traditionellen Fokussierung des Übersetzens auf die verbale Ebene liegen, was auch die Einordnung typografischer Leistungen als „Mehrwertdienstleistung“ beweist, ist andererseits aber auch auf einen seit DTP weit verbreiteten nicht-fachlichen Typografiebegriff zurückzuführen, der im Extremfall den Begriff Typografie in sein Gegenteil verkehrt (indem z.B. das Attribut „typografisch“ auch auf handschriftlich produzierte Texte angewendet wird).

Tässä esitelmässä tarkastelen talvisodan aikaista päämajaa translationaalisena tilana (engl. translation space, Cronin 2006: 68), josta voidaan arkistomateriaalin avulla paikantaa konkreettisempia translatorisen toiminnan keskittymiä, eli sellaisia paikkoja päämajan organisaatiossa, joissa tapahtui jonkinlaista kääntämiseksi tai tulkkaukseksi luonnehdittavissa olevaa toimintaa.

Sodankäyntiin kytkeytyy eri tavoin ja usealla tasolla monikielisyyttä, monikulttuurisuutta ja monietnisyyttä, mikä puolestaan tarkoittaa sitä, että myös sodassa tapahtuu jonkinlaista vuorovaikutusta kielten välillä tai ainakin liikettä kielestä toiseen. Osaa tästä vuorovaikutuksesta ja liikkeestä voidaan huoletta kutsua kääntämiseksi ja tulkkaukseksi, mutta sodan kontekstissa voi olla hedelmällisempää puhua translatorisesta toiminnasta siten kuin Kolehmainen, Koskinen & Riionheimo (2015) sen määrittelevät. Heidän mukaansa translatorista toimintaa on kaikki sellainen toiminta, ”jonka tavoitteena on suullinen tai kirjallinen ’liike’ yhdellä kielellä ilmaistusta sisällöstä jollakin tavalla vastaavaan toisella kielellä ilmaistuun” (mts. 374). Ammattilaisuus tai toiminnan havaittavuus ja tunnistettavuus eivät tässä ole translatorisuuden kriteereitä, mikä sallii sen, että käännös- ja tulkkaustoiminta käsitetään hyvin laaja-alaisesti.

Talvisodan ajan päämajassa translatorinen toiminta keskittyi erityisesti kahteen toimintaympäristöön, joilla oli myös omat osastonsa: propaganda ja tiedustelu. Kielten ja niiden käyttötarkoitusten kirjo oli jo pelkästään propagandatoiminnassa yllättävän suuri, ja tässä esitelmässä keskitynkin nimenomaan talvisodan päämajan propagandaosastoon sijoittuneeseen translatoriseen toimintaan. Käyn läpi yksiköitä, joihin translatorinen toiminta oli keskittynyt, ja esittelen toiminnan tavoitteita, toimintamuotoja, käytettyjä kieliä, toimijoita sekä samalla myös sitä nopeaa kehitystä, joka on nähtävissä tämän tutkimuksen ensisijaisesta aineistosta, eli PM Propagandaosaston sotapäiväkirjasta lokakuulta 1939 huhtikuuhun 1940.

Lähteet

Päämajan Propagandaosaston sotapäiväkirja 9.10.1939-15.4.1940. SPK 2789, P 3132/33, KA.

Cronin, Michael. 2006. *Translation and Identity*. London & New York: Routledge.

Kolehmainen, Leena, Kaisa Koskinen ja Helka Riionheimo. 2015. "Arjen näkymätön kääntäminen. Translatorisen toiminnan jatkumot". *Virittäjä* 119(3), 372-400.

Jos käännöstieteen tietokannoista hakee tutkimuskirjallisuutta, joka koskisi kääntämisen ja ympäristön suhdetta, hakutulokset jäävät laihoiksi. Muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta (ks. Vihelmaa 2009; Bracho-Lapiedra 2010; Cronin 2017) ympäristökysymykset ja niihin liittyvä kääntäminen tai tulkkaminen ovat toistaiseksi kiinnostaneet harvoja käännöstieteilijöitä. Kuitenkin kääntämisellä kuten kaikella ihmisen toiminnalla on sekä suoria, että epäsuoria ympäristövaikutuksia, joita kääntäjät joutuvat välillä pohtimaan (Vihelmaa 2009, 857–860, 865–867). Kääntämisen kautta kohdekulttuuriin voidaan tuoda tekstejä, joilla on haitallinen ympäristövaikutus (ks. Seren-Rosso 2006). Toisaalta, kuten muutkin ideologiat, ympäristöaate leviää osittain käännösten välityksellä.

Esitelmäni tavoitteena on sijoittaa kääntäminen ja ympäristökysymykset samalle kartalle käännöstieteelliseen tutkimuskirjallisuuteen pohjautuvan analyysin pohjalta. Keskeisimmät tutkimuskysymykseni ovat: Miten käännöstieteilijät näkevät kääntämistoiminnan suhteessa ympäristön tilaan? Mikä sija ympäristökysymyksillä on kääntämisen etiikassa? Mikä on kääntämisen tulevaisuus näiden tutkimusten näkökulmasta?

Lähteet

Bracho-Lapiedra, Llum 2010, *Environmental Translation in Catalan: Culture, Ideology and the Environment*. Saarbrücken: LAP Lambert.

Cronin, Michael 2017, *Eco-Translation: Translation and Ecology in the Age of the Anthropocene*. London/ New York: Routledge.

Seren-Rosso, M.L. 2006, "Nuclear technology: a translation testing ground." *Translation Journal* 10(1). <http://www.bokorlang.com/journal/35nuclear.htm>, katsottu 9.1.2019.

Vihelmaa, Ella 2009, "L'éthique du traducteur à l'épreuve de l'écologie." *Méta* 54(4), 857–870.

Kaikilla käännöksillä on esitetty olevan tiettyjä vain käännöksille ominaisia piirteitä. Yksi tällainen käännösuniversaalikandidaatti on interferenssi eli lähtökielen/kielisysteemin vaikutus kohdetekstiin. (Toury 1995: 274–275.) Aion väitöskirjassani tunnistaa interferenttisiä rakenteita suomesta käännettyssä ruotsissa verrattuna vastaavaan alkuperäissuomenruotsiin. Tässä esitelmässä puolestani esittelen väitöskirjani tutkimussuunnitelmaa ja pro gradu -tutkielmani, jossa tutkin samoja ilmiöitä suomennetun ja supisuomalaisen kaunokirjallisen proosan välillä.

Aion väitöskirjassani aluksi katsoa, löytyykö käännetyn tekstin ja vastaavan suoraan kohdekielellä tuotetun tekstin väliltä tilastollisia eroavaisuuksia vertaamalla n-grammien eli n sanaa pitkien sanaketjujen suhteellisia frekvenssejä käännettyissä ja suoraan kohdekielellä kirjoitetuissa teksteissä. Käytän hybridiannotaatiota, jossa dataan merkitään sekä lemma, sanaluokka että morfologiset ainekset, kuten taivutuspäätteet ja genetiivin s.

Lasken kunkin n-grammin suhteellisen frekvenssin ja tarkastelen niitä n-grammeja, joissa suomenruotsiksi käännetyn aineiston ja suoraan suomenruotsiksi kirjoitetun aineiston erot ovat merkittävimmät. Menetelmä on samankaltainen kuin pro gradu -tutkielmassani (Tamminen 2018), jossa tein vastaavaa englanti–suomi-kieliparissa, tosin tarkastelin pelkästään eri sanaluokkia edustavien sanojen ketjuja.

Graduni perusteella oletan, että tilanteissa, joissa kohdejärjestelmässä on mahdollista ilmaista asia monella tavalla, yliedustuvat sellaiset ilmaisun tavat, jotka ovat yhteisiä lähde- ja kohdesysteemille. Vastaavasti lähdesysteemiin verrattuna uniikit ilmaisutavat aliedustuvat käännöksissä. Esimerkiksi oletan, että suomesta ruotsiksi käännettyssä tekstissä s-genetiivi yliedustuu av-rakenteeseen verrattuna paikoissa, joissa molemmat ovat mahdollisia (stadens närhet vs. närhetet av staden, vrt. kaupungin läheisyys). Käännösuniversaalitilasta tällaiselle uniikkiainesten aliedustumiselle on esittänyt Sonja Tirkkonen-Condit (2004), ja mielestäni interferenssi palautuu pitkälti tähän samaan ilmiöön.

Lähteet

Tamminen M (2018) Then shall I know fully: Relative frequencies of part-of-speech n-grams in native and translated Finnish literary prose. Helsingin yliopisto, pro gradu -tutkielma

Tirkkonen-Condit S (2004) Unique items – over- or under-represented? Mauranen A, Kujamäki P (toim.) Translation universals: Do they exist? Philadelphia: John Benjamins: 177–184

Toury G (1995) Descriptive Translation Studies – and beyond. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Asioimistulkit tulkkavat hyvin erilaisissa, niin ihmisen arkisissa kuin myös arjesta poikkeavissa tilanteissa, joissa tilanteen osallistujilla eli viranomaisella ja viranomaisen asiakkaalla, ei ole yhteistä kieltä. Tilanteissa tehdään usein viranomaisen asiakkaan elämään vaikuttavia päätöksiä. Käsiteltävät asiat voivat olla vaikeita ja monimutkaisia. Viestintätilanne sisältää monenlaisia luottamukseen liittyviä odotuksia. Viranomaisen asiakas voi ensinnäkin joko luottaa tai olla luottamatta järjestelmään ja siihen, että järjestelmän rakenteet mahdollistavat häntä koskevan asian oikeudenmukaisen käsittelyn. Tämän lisäksi viranomaisen asiakas voi luottaa tai olla luottamatta asiaa hoitavan viranomaisen edustajaan, jolloin luottamuksen keskiössä on se, tekeekö jälkimmäinen päätöksensä puolueettomasti ja ilman ennakkokäsityksiä. Niin viranomaisen kuin viranomaisen asiakkaankin pitäisi lisäksi molempien voida luottaa tulkkiin, että tämä tulkkaa viestintätilanteessa kaiken puolueettomasti ja kattavasti. Aina luottamusta tulkkiin ei kuitenkaan syystä tai toisesta löydy.

Tässä esitelmässä keskitytään epäluottamuksen ja luottamuksen tiloihin tulkkien omien kertomusten pohjalta. Esitelmässä tarkastellaan sitä, miten ja mistä asioimistulkit havaitsevat, että viranomainen tai viranomaisen asiakas ei luota heihin tulkkina, ja sitä, miten tulkit reagoivat kokemaansa epäluottamukseen. Tarkastelussa on myös se, miten tulkit selittävät itselleen kohtaamaansa epäluottamusta. Tulkin kokeman epäluottamuksen lisäksi esitelmässä tarkastellaan vastapainona myös tulkkien kokemuksia asiakkaan tulkkia kohtaan osoittamasta luottamuksesta. Vastausta etsitään kysymyksiin, miltä tulkista tuntuu se, kun asiakas luottaa tulkkiin, ja mistä tulkki asiakkaan luottamuksen ylipäättään havaitsee.

Tutkimusaineisto koostuu kirjoittajan väitöstutkimusta varten keräämästä haastattelukorpuksesta, joka sisältää 22 Suomessa toimivan asioimistulkin yksilöhaastatteluina toteutetut teemahaastattelut. Teemahaastattelujen painopisteenä on väitöskirjatyön aiheena oleva tulkin ammatillinen kuunteluosaaminen, jonka yhtenä sivujuonteena nyt esiteltävät luottamuksen ja epäluottamuksen teemat ovat nousseet esille. Aineisto on analyysia varten litteroitu ja sitä käsitellään laadullisesti.

Kääntäjänkoulutuksessa opiskelijoille tarjotaan sekä teoreettisia luentoja kääntämisestä että käytännön käännösharjoituksia. Tällä asetelmalla opiskelijoille rakentuu käännöstyölle ja kääntämisen asiantuntijaksi tulemiselle käännösteoreettinen pohja. Joskus kuitenkin voi käydä niin, että teoria jääluentokursseille, kun taas käytännön harjoitusta saadaan käännösharjoituksissa ja -seminaareissa – erillään toinen toisistaan (Colina 2003). Kääntäjän ammattiin oppiminen vaatii käytännön harjoittelua eikä pelkkää teorian pänttäämistä, mutta se, että teoria on taustalla ja tukemassa käännösharjoituksia, voi antaa opiskelijoille varmuutta ja työkaluja perustella omia käännösratkaisujaan kuten eri kääntäjän kompetenssimalleistakin nousee esille (EMT 2017; Göpferich 2009; PACTE 2003). Myös käännösongelmien ratkaisu voi viedä paljon aikaa. Teoreettinen tieto voi kuitenkin nopeuttaa tätä prosessia, kun kääntäjällä on käytössään erilaisia mahdollisia tapoja ratkaista ongelma. Kääntämiseen liittyvä tieto on myös listattu yhdeksi kääntäjän alakompetenssiksi (PACTE 2003).

Tässä esitelmässä tarkastellaan, missä määrin ja miten kääntämisen opettajat integroivat käännösteoreettisia lähestymistapoja kääntämisen opetukseen. Tutkimusaineistona on 15 kääntämisen opettajan haastattelua. Haastatellut opettajat ovat opettaneet kääntämistä ja tulkkausta Itä-Suomen yliopistossa (tai sen edeltäjissä) pää- tai sivutoimisesti 2–21 vuotta. Haastattelut toteutettiin vuonna 2016. Ennen haastattelua opettajia pyydettiin täyttämään myös taustatietolomake, jossa kysyttiin mm. koulutustaustaa, kokemusta kääntäjänä ja/tai tulkkina ja kuinka pitkään on toiminut kääntämisen opettajana. Tutkimuksen tavoitteena on myös selvittää, onko koulutus- tai työtaustalla vaikutusta siihen, miten opettajat integroivat teoreettista tietoa käännösharjoituksiin. Haastatteluista käy ilmi, että noin puolet opettajista pyrkii tietoisesti tuomaan teoriaa esiin harjoituskursseilla, kun taas puolet haastateltavista kertoi, että eivät pyri tietoisesti yhdistämään teoriaa harjoituksiin. Osa haastateltavista myös mainitsi, että teorian erottaminen käytännöstä voi olla haastavaa, koska se on jo integroitunut käytäntöön ja omaan opetukseen.

Lähteet

Colina, Sonia 2003. *Translation Teaching: From Research to the Classroom: a Handbook for Teachers*. Boston: McGraw-Hill

EMT 2017. EMT = European Master's in Translation Competence Framework. Saatavissa: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/emt_competence_fw_2017_en_web.pdf

Göpferich, Susanne 2009. Towards a model of translation competence and its acquisition: the longitudinal study TransComp. Teoksessa: Susanne Göpferich, Arnt Lykke Jakobsen & Inger M. Mees (ed.) *Behind the Mind: Methods, Models and Results in Translation Process Research*. Copenhagen Studies in Language 37. Copenhagen: Samfundslitteratur, 11–37.

PACTE 2003. Building a translation competence model. Teoksessa: Fabio Alves (ed.) *Triangulating translation: Perspectives on process-oriented research*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 43–66.

Asioimistulkkauksen järjestäminen on yksi keskeinen institutionaalinen tapa vastata yhteiskunnan monikielisyyden haasteisiin. Asioimistulkkaukset on asiakkaiden ja viranomaisen tai muun palveluntarjoajan välisen vuorovaikutuksen tulkkauksia tilanteissa, joissa heillä ei ole yhteistä kieltä, jolla kommunikoida kulloisenkin asian hoitamisen kannalta riittävällä tavalla. Asioimistulkkausta voidaan tarkastella paikallista kieltä hallitsemattoman ihmisen kielellisenä oikeutena, joka mahdollistaa muiden yhteiskunnallisten oikeuksien toteutumisen ja tasa-arvon. Samalla tulkkaukset mahdollistavat sen, että yhteiskunnalliset instituutiot ja niissä toimivat ammattilaiset voivat täyttää tehtävänsä.

Esittelen asioimistulkkauksille keväällä ja syksyllä 2018 tehdyn kyselytutkimuksen ensimmäisiä tuloksia ja pohdin niiden tulkintaa. Kyselyyn vastasi 134 tulkkiä, joilla on hyvin monipuoliset taustat. Kyselylomakkeessa oli sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä, jotka kertovat muun muassa tulkkiä taustoista, työtehtävistä, työn olosuhteista, ansioista, tyytyväisyydestä ja sitoutumisesta työhön.

Alustavien tulostemme mukaan asioimistulkkiä ammattilliset asemat ovat heikot, mutta vaihtelevat paljon sen suhteen, millainen etnis-kielellinen ja koulutuksellinen tausta heillä on, tekevätkö he työtä työsuhteessa, freelancereina vai yrittäjinä ja tekevätkö he monipuolisesti erilaisia tehtäviä vai ovatko he erikoistuneet. Erityisesti avovastauksista välittyy huoli ja kiukku tilanteesta, jossa asioimistulkkauskella on vaikea elää ja työehdot ovat muuttuneet viime vuosina huonommiksi, vaikka tulkkiä koulutustaso onkin noussut. Toisaalta kyselystä välittyy vahva sitoutuminen työhön ja työn ilo.

Välillisesti tulkkiä ammatillinen asema kertoo vähemmistökielisen väestön asemasta ja oikeuksista sekä maahanmuutto- ja kotouttamistyön arjesta ja keskeisistä pulmista.

Posterit – Postarna – Poster presentations

Anja Allwood, *University of Gothenburg*

Indirect translation of novels translated into Swedish 2000–2015

Indirect translation (ITr), e.g. a translation of a translation, has long been thought of as something from the past. However, in the last two decades it has gained more attention from researchers, even though most efforts are still directed towards historical times (Pięta 2017:200). In an attempt to balance this, my PhD project looks into the modern day practice (from the year 2000 onwards) of using indirect translation to render novels into Swedish. The overall aim is to improve our understanding of indirect translation by answering the following questions:

1. To what extent is indirect translation still used in Sweden?
2. Between which languages is it used?
3. What can be the reasons for, or norms underlying, indirect translation?
4. What are the possible consequences of indirect translation?

These questions are operationalised in three subprojects. The first subproject and some preliminary results will be presented on the poster. It will show the number of novels translated via a mediating language into Swedish, and which languages are involved (source languages and mediating languages). The material has been gathered from the national library database, Libris, and confirmed using a triangulation method e.g. a comparison between the languages mentioned in the library post for each novel, the documented language(es) used by the original authors and the documented working languages of each translator, as given on homepages for professional organizations or interest groups for translators (cf. the method presented in Marin-Lacarta, 2017).

The second and third subprojects are still in the planning phase. The second subproject will entail interviews with the publishing companies that have published indirectly translated novels in the last decades, and the third subproject will consist of an in-depth analysis of novels translated from Afrikaans to Swedish via English.

References

Marin-Lacarta, Maialen. 2017. "Indirectness in Literary Translation: Methodological Possibilities". *Translation Studies* 10 (2): 133–49. <https://doi.org/10.1080/14781700.2017.1286255>.

Pięta, Hanna. 2017. "Theoretical, methodological and terminological issues in researching indirect translation: A critical annotated bibliography". *Translation Studies* 10 (2): 198–216. <https://doi.org/10.1080/14781700.2017.1285248>.

This study utilises the concept of materiality – the view that a text is predominantly a material entity, and its formal and material structures both contribute to its overall meaning (Littau 2016, Gumbrecht 2004) – to deconstruct the translation process and to re-evaluate the relationship between the source and target text. As Karin Littau (2016) has stated, traditional conceptions of translation are permeated with the view that “form” and “meaning” are diametrically opposed concepts. The material approach refutes this dichotomy by proposing that meaning is inseparable from form just as form is inseparable from matter.

The basic principles of the materiality of texts are contrasted with Anthony Pym’s (2004) concept of material distribution. Building on this, “source text” is redefined as the cultural, material and textual input of the translation process, whereas “target text” is seen as language content produced into a new material and cultural context. Since language must have a material form to exist as a text, the translation output must be produced to function as part of a multi-faceted material text.

From the material point of view, all translation is therefore intersemiotic and multimodal: it is transformation of cultural and material meanings into language, which must then conform to certain formal and cultural demands within a material text. I visualise this principle with a model of the material translation process and present several examples of practical applications for the material approach.

Overall, these assumptions coalesce well and support the basic tenets of materiality. Analysing texts as material entities and conceptualising the translation process as material distribution calls many of translation theory’s prevalent dichotomies into question. Building on the materiality of texts can therefore lead translation studies to a multitude of new theoretical approaches and practical research methods.

References

- Gumbrecht, Hans Ulrich 2004. *Production of Presence. What Meaning Cannot Convey*. Stanford University Press. Stanford.
- Littau, Karin 2016. “Translation and the materialities of communication.” *Translation Studies* 9:1. 82–96.
- Pym, Anthony 2004. *The Moving Text: Localization, Translation, and Distribution*. John Benjamins Publishing Company. Amsterdam & Philadelphia.

**Esitelmöijät kouluttautuvat oikeustulkkauksen erikoistumiskoulutuksessa (Diak, Humak, HY, TAU)*

Tulkeille on luotu eettisiä ja ammatillisia ohjeita (SKTL 2013 & 2016), joissa tulkille asetetaan erilaisia vaatimuksia liittyen esimerkiksi tilauksen vastaanottamiseen ja valmistautumiseen. Nykytiedon valossa tulkkaus nähdään yhteistyönä, eikä tulkki ole enää kieltä kääntävä kone (Kinnunen & Vik-Tuovinen 2011; Koskinen, Vuori & Leminen 2018). Yhteistyön onnistumiseksi on tärkeää, että osapuolet ymmärtävät toistensa tehtävät ja roolit. Oikeustulkkauksen erikoistumiskoulutuksessa me tulkit perehdyimme osaltamme oikeuslaitoksen ja muiden viranomaisten työhön. Meitä kiinnostaa tuomareiden näkökulma yhteistyöhön tulkatussa tilanteessa.

Kyseessä on laadullinen haastattelututkimus, joka samalla toimii pilottitutkimuksena laajempaa kyselyä varten. Tutkimus on koulutukseemme kuuluva kehittämistehtävä. Haastattelemme muutamaa (3-5) käräjäoikeuden tuomaria, ja selvitämme heidän kokemuksiaan tulkin kanssa työskentelystä oikeudenkäynnin aikana. Haluamme tietää, ovatko haastateltavat selvillä tulkin roolista, ja millaista yhteistyötä tulkin ja muiden toimijoiden välillä voi oikeussalissa heidän mielestään olla. Kysymme tuomareiden kokemuksista tulkkauksesta heidän johtamisissaan istunnoissa. Peilaamme kyselyn tuloksia olemassa olevaan tutkimustietoon ja yllä mainittuihin eettisiin ohjeistuksiin.

Selvitämme haastattelumme kautta hyviä käytänteitä ja saamme toivottavasti aikaan keskustelua aiheesta oikeustulkkien ja muiden oikeuslaitoksen toimijoiden keskuudessa. Keskustelemme tuloksista oikeustulkkauksen erikoistumiskoulutuksessa olevien tulkkien kanssa ja lisäksi tuloksia esitellään posterina kevään 2019 aikana KäTu-symposiumissa sekä OPH:n oikeustulkkipäivien seminaarissa.

Lähteet

Kinnunen, Tuija & Vik-Tuovinen, Gun-Viol (2011). Oikeustulkin työ – yhteistyön etiikkaa. Käännösteoria, ammattikielet ja monikielisyys. VAKKI:n julkaisut 38, 141-152. Luettavissa:

http://www.vakki.net/publications/2011/VAKKI2011_Kinnunen&Vik-Tuovinen.pdf

Koskinen Kaisa, Vuori Jaana & Leminen Anni-Kaisa (toim.) (2018). Asioimistulkkaus. Monikielisen yhteiskunnan arkea. Tampere: Vastapaino

SKTL (2013). Asioimistulkin ammattisäännöstö.

https://www.sktl.fi/@Bin/280271/Asioimistulkin_ammattiss%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6st%C3%B6.pdf

SKTL (2016). Oikeustulkin etiikka. <https://www.sktl.fi/@Bin/952493/Oikeustulk.16.pdf>

Ester Torres-Simón, *Universitat Rovira i Virgili*

Laura Ivaska, *University of Turku*

"I would not present a poster" – Survey results on Translation Studies scholars' opinions and preferences regarding posters and oral presentations

Posters are a common way of sharing research in many pure sciences, but are not yet the norm in Translation Studies. With the rising number of Translation Studies conferences providing a space for posters, we looked into the opinions and expectations of Translation Studies scholars regarding posters and oral presentations, as well as how they prepare for, deliver and engage with presentations. Via an online survey addressed to Translation Studies scholars through Facebook groups, Twitter and the EST newsletter, we tested the assumption that posters are not a preferable form of sharing research and looked into possible reasons to explain the reluctance to do posters. Results (n=103) confirm a preference for oral presentations over posters and provide other insights on how scholars envisage the sharing of research in conferences. Among other issues, the pressure to build a strong CV, the idea that close-knitted thematic spaces are the best way to advance one's research and the idea of posters as static and dull seem to be behind the position against presenting posters at Translation Studies conferences.

Työpajat – Workshopparna – Workshops

Työpaja 1: Kääntäminen ja tekstuaaliset tilat: Käännöstieteen ja tekstuaalitieteiden risteämäkohdat

Laura Ivaska, *Turun yliopisto*

Sakari Katajamäki, *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura*

Tekstit eivät ole muuttumattomia monoliitteja, vaan muotoutuvat jatkuvasti – tämä pätee niin romaaneihin, lauluihin, elokuvaan kuin muihinkin tekstilajeihin. Tekstin kehityskulku alkaa jo ennen sen julkaisua erilaisten hahmotelmien, versioiden ja korjausten muodossa ja jatkuu julkaisun jälkeen muun muassa uusien editioiden, erilaisten adaptaatioiden tai käännösten kautta. Kääntämisen myötä teksti ylittää kielirajat ja jatkaa monimuotoistumistaan uusissa konteksteissa.

Tekstien syntyprosesseja, muuntumista ja välittymistä tutkitaan tekstuaalitieteiden, kuten tekstikritiikin ja geneettisen kritiikin parissa. Vaikka tekstuaalitieteissä kiinnostuksenkohteena ovat samantapaiset ilmiöt kuin käännöstieteessä, vuoropuhelu näiden kahden tieteenalan välillä on jäänyt vähäiseksi. Tämän keskustelupainotteisen työpajan tarkoitus on lisätä dialogia tekstuaalitieteiden ja käännöstieteen välillä. Toivomme mukaan sekä tutkijoita että kääntäjiä keskustelemaan kääntämiseen liittyvästä tekstuaalisesta monimuotoisuudesta, vertailemaan käännös- ja tekstuaalitieteiden tutkimuskysymyksiä, metodeja ja aineistoja sekä miettimään, mitä annettavaa näillä kahdella tieteenalalla on toisilleen. Työpajassa keskustellaan tekstien monipolvisista syntyvaiheista, monikerroksisuudesta ja erilaisista tavoista muuttua ja välittyä sekä pohditaan kääntäjien roolia näissä prosesseissa.

Työpajaa vetävät Laura Ivaska (Turun yliopisto) ja Sakari Katajamäki (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura), jotka luovat työpajan aluksi lyhyen yleiskatsauksen käännös- ja tekstuaalitieteiden risteämäkohtiin. Lisäksi lyhyitä (5–10 min) keskustelunavauksia ovat lupautuneet pitämään:

- Hanna Karhu (Helsingin yliopisto/SKS)
Otto Mannisen käännöskäsikirjoitukset ja geneettinen kritiikki
- Outi Paloposki (Turun yliopisto)
Uudelleensuomennosten taustalla: (uudelleen)ruotsinnokset ja tekstien keskinäiset kytkökset
- Lauri Niskanen (Helsingin yliopisto)
Polyfoninen käännösmalli: käännösten ja uudelleenkäännösten moniääninen keskustelu ja vaikutus teoksen tulkintoihin
- Tiina Holopainen (Turun yliopisto)
Kun lähtö- ja kohdeteksti esiintyvät samanaikaisesti: moodien keskinäinen dynamiikka tekstitetyssä elokuvassa

Työpaja antaa kääntäjille, kääntäjien kouluttajille ja käännöstieteilijöille näkemyksiä (käännös)tekstien syntyprosessien ja muuntumisen kanssa työskentelyyn. Kääntäjien kouluttajille keskustelu avaa didaktisesti hyödyllisiä tulokulmia kääntämistä koskevaan itsereflektioon.

Kaikki ovat tervetulleita mukaan avaamaan tätä monitieteistä keskustelua, jota suunnittelemme jo jatkuvaksi seminaarin muodossa syksyllä 2019. Mikäli haluat varata itsellesi jo etukäteen mahdollisuuden pitää työpajassa muutaman minuutin alustus tai vastata yllämainittuihin, ennalta sovittuihin alustuksiin, ota yhteyttä Lauraan (laura.ivaska@utu.fi) tai Sakariin (sakari.katajamaki@finlit.fi) 18.1. mennessä.

Työpaja 2: Koulutus tiivistyy, tehoja yhteistyöstä?

Päivi Kuusi, *Helsingin yliopisto*

Anne Rautiainen, *Itä-Suomen yliopisto*

Minna Ruokonen, *Itä-Suomen yliopisto*

Käännösalan koulutus on viime vuosina kokenut monenlaisia muutoksia. Koulutusta on tiivistetty, ja osassa yliopistoja kääntäjänkoulutus on siirretty kokonaan maisterivaiheeseen, mikä vaatii sisältöjen ja opetusmenetelmien uudelleenajattelua. Resurssit eivät kuitenkaan ole lisääntyneet, vaan päinvastoin henkilökuntaa on vähennetty.

Yhteistyötä tarvitaan siis entistä enemmän. SKTL:n opettajien ja tutkijoiden jaoston syysseminaarissa 2018 toivottiinkin etäopetusyhteistyön mahdollisuuksien selvittämistä ja kehittämistä. Samoin keskusteltiin tarpeesta markkinoida käännösalan koulutusta kandidaattivaiheen opiskelijoille. Koulutuksen tiivistäminen vaikuttaa myös opetuksen sisältöihin ja menetelmiin. Erityisen tärkeää on tutkielmaopetuksen tehostaminen, että opiskelijat valmistuvat määräajassa, vaikka heillä ei olisi aikaisempaa taustaa käännöstieteellisen tutkielman tekemisestä.

Tässä työpajassa kehitetään yhteistyössä keinoja näihin haasteisiin vastaamiseksi. Ideat kirjataan Kääntämisen ja tulkkauksen opetusmenetelmävarantoon, jotta niitä on helppo työstää edelleen. Lisätietoja varannosta ja liittymisohjeet ovat osoitteessa <http://www.sktl.fi/liitto/jaostot/v-opettajat-ja-tutkijat/toiminta/kaantamisen-ja-tulkkauksen-opetu/>.

Työpaja kestää kaksi tuntia, ja se toteutetaan pienryhmissä työskennellen. Pienryhmien teemoiksi ehdotamme seuraavia:

- Fyysisistä tiloista kohti digitaalisuutta
 - Etäopetusyhteistyö erikoisalojen käännöskursseilla etenkin, jos ryhmäkoot ovat pieniä tai opettajan on vaikea venyä kaikille erikoisaloille
 - Etäopetusyhteistyö tulkkauskursseilla
 - Etäopetusyhteistyö käännöstoimiston ja käännöstiimin toimintaa simuloivilla kursseilla
 - Etäopetusyhteistyö auktorisoidun kääntämisen opetuksessa (jatketaan marraskuun 2018 esiarviointiseminaarissa aloitettua suunnittelua)
- Kääntäjänkoulutuksen siirtyminen maisterivaiheeseen
 - Miten markkinoida kääntäjänkoulutusta kandidaattivaiheen opiskelijoille, jotka eivät välttämättä tiedä, mitä valmiuksia se antaa verrattuna kielten maisteriohjelmiin?
 - Miten koulutuksen tiivistäminen kahteen vuoteen vaikuttaa opetuksen sisältöihin ja menetelmiin?
- Tutkielmaopetuksen tehostaminen
 - Tutkimusaihe-ehdotuksia
 - Ilmianna hyvä gradu: kokoamme luetteloa eri aiheita tai tutkimusmenetelmiä käsittelevistä laadukkaista pro gradu -tutkielmista, joita voi suositella opiskelijoille

Teemat määräytyvät osallistujien kiinnostuksen mukaan, joten mieti etukäteen, mistä teemoista olet kiinnostunut. Myös uusia teemoja voi ehdottaa maaliskuun loppuun mennessä

(minna.ruokonen at uet.fi). Työpajaan ovat tervetulleita niin kääntämisen ja tulkkauksen opettajat, tutkijat ja (jatko-)opiskelijat kuin käännös- ja tulkkauskentän ammattilaiset.

Kun nähdään ensin läheltä, on hyvä jatkaa etäältä!

Työpaja 3: Ammattikäntäjä (t)iloissaan

Tiina Kinnunen, *Kääntäjämestarin kirja*

Kaisa Koskinen, *Tampereen yliopisto*

Minna Ruokonen, *Itä-Suomen yliopisto*

Minna Hjort, *Helsingin yliopisto*

Kääntäjä teki virheen - someraivo repesi!

Kone käänsi hassusti - katso hauskat kuvat!

N-sana käänöksessä - törkeää!

Eihän tämä lehteen käännetty juttu edes ole suomea!

Käännökset ja tulkkeet voivat herättää monenlaisia tunteita niin lukijoissa ja kuulijoissa kuin tekstien tuottajissa eli kääntäjissä ja tulkeissa. Tässä työpajassa pureudutaan molempiin näkökulmiin. Alustuksessa tarkastelemme ensinnäkin tunnettyötä eli tunteiden tunnistamista, tuottamista ja hallitsemista osana translatorista toimintaa ja luomme katsauksen siihen, miten monin tavoin tunteet ovat mukana kääntäjän ja tulkin työelämässä. Lisäksi pohdimme, miten kääntämisestä keskustellaan julkisuudessa: käymme läpi viime aikoina julkisuudessa keskustelua herättäneitä, kääntämiseen ja tulkkaukseen liittyviä aiheita esimerkkien ja mahdollisesti pienen kyselyn pohjalta.

Alustuksen jälkeen jatketaan pienryhmissä keskustelua siitä, miksi jotkin aiheet kirvoittavat kielenkannat: mikä raivostuttaa, mikä kyllästyttää, mikä sattuu muuten vain sydämeen? Pienryhmät miettivät myös, miten tunnettyöstä voi olla apua tunteisiin käyvissä keskusteluissa. Millaisiin keskusteluihin kannattaa somessa lähteä? Mikä edistää kääntämisen kuvaa julkisuudessa? Mikä vie kääntämistä eteenpäin alan sisäisissä keskusteluissa? Mitä voi oppia omista reaktioistaan?